

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

29. 09. 2012.

ANARHIJA-BEOGRAD

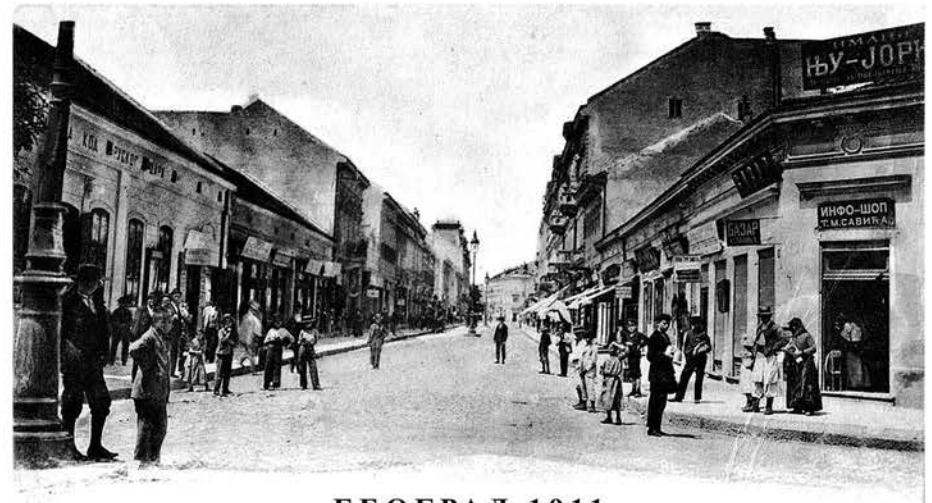
Prepis prvog broja časopisa *Anarhija*
od 13. XI 1911.

Pronašao i prosledio dalje: Relja Knežević. Priredili: Alekса Golijanin i
Bata Neša, 2011. Tekst je predstavljen i u Žurnalu anarhije/ blok 45
od 08. 11. 2011. <http://anarhija-blok45.net1zen.com>

<http://anarhisticka-biblioteka.net>

АНАРХИЈА

ПРЕЂЕ „КОМУНА“

БЕОГРАД 1911

NEKOLIKO REЋI RADI OBJAŠNJENJA — JEDAN KORISTAN AKT — STRUЌNA ILI KORPORATISTIČKA BESMISLENOST — REVOLUCIJA — IZJAVA JEDNOG ANARHISTE PRED VERSALJSKIM SUDOM — ZA ANARHIJU — RAT U TRIPOLISU — PRIRODA I ČOVEK — JOŠ JEDNA CRTA NA RABOŠ — PISMO REDAKCIJI ČASOPISA FREEDOM (LONDON)

REPRINT PRVOG BROJA ČASOPISA „ANARHIJA“, OD 13. NOVEMBRA 1911.

... Ali nas se ne tiče sutrašnjica, što nas interesuje to je današnjica. Stoga mi ne preporučujemo nikom da očekuje revoluciju, koja će sama nastupiti, kada se kapital bude dosta skoncentrisao i kada se mašine budu dovoljno razvile, kada će se jednim parlamentskim dekretom uništiti beda i ropstvo i zavesti srećnije društvo, kada će ti isti ljudi, koji su do toga dana bili robovi, najednom postati slobodni ljudi duhom pa sledstveno i u društvu, sve zbog nekog neminovnog ekonomskog razvitka.

Ne preporučujemo nikome takođe ni to, da očekuju da se društvo preobrazí jednim generalnim štrajkom, koji će pokrenuti jedna energična manjina, jer to može i doći, ali će dotadaju vlast zameniti druga, moguće još gora i učinjeno nije ništa, *jer robovi ne mogu stvoriti slobodno društvo*.

Ne preporučujemo nikome takođe ni to, da uvidevši da je zabluda i jedno i drugo da pogne pokorno glavu i čuva svoga gazdu očekujući da se bog smiluje na njega i pruži mu bolji život. **Ne!** To što mi preporučujemo to je ostvarivanje toga danas što mnogi misle ostvariti u budućnosti. Oslobođiti sebe svih predrasuda i živeti što je moguće slobodnije. (...) Da umre čovek rob i da se rodi slobodna ličnost, koja slobodno misli i dela. Prema tome dok čovek ne postane slobodan duhom neće se oslobođiti ni u društvu. Raditi na stvaranju *novog društva sa starim ljudima*, to je zidanje kuće ne od temelja već krova. (...)

Mi hoćemo da vidimo danas ljudе naviknute da delaju svesno i slobodno. Treba danas svesne jedinke, oslobođene predrasuda, zajedno sa takim istim jedinkama, da stvaraju svoje zajednice, komune, treba danas živeti u saglasnosti sa svojim ubeđenjima u koliko je više moguće. I samo tako, vaspitanjem i oslobađanjem ličnosti i komunisanjem društva, moći će da nastane to o kome toliki maštaju, buduće društvo. (*Nekoliko reči radi objašnjenja*)

Buržoaziji je interes da ima radnike, da bi joj ovi svojim životima gomilali bogatstvo, a vami opet socijalistima i sindikalistima, vami je opet interes da imate radnike koje ćete vi tako isto od svoje strane eksploratisati i voditi u borbu za osvojenje onih bogatstava od buržoazije.

Međutim, interes je radnika sasvim drukši: njihov je interes da ne budu danas robovi, vojnici, ni eksploratišani, njihov je interes da budu slobodni. A sloboda se nalazi u prirodi, daleko i od države i od partije i od sindikata, ona se nalazi u polju, na njivi, u šumi.

Ne bojte se, radnici, da ćete tamo živeti teže, da ćete postati divljaci. To bi se pre danas za vas moglo reći. Jedino što ćete dobiti to je sloboden i srećan život, jedino što ćete izgubiti to su okovi i beda... (*Priroda i čovek*)

Anarhija, Beograd, 1911.

Impresum

Vlasnik i odgovorni urednik Stevan Milić, Banatska ul. br. 26 Štamparija Đ. Munca i M. Karića, Beograd, Ivan-Begova I.

Naslov: ANARHIJA

Podnaslov: Prede (nekada) „KOMUNA“

Beograd, 13. novembar 1911.

Numerisano kao Godina II, br. 4

(brojevi 1–3 iz iste godine izašli su kao „Komuna“)

8 str., cirilica, 23 x 17 cm (dimenzije fotokopije)

Prepis je urađen na osnovu fotokopije dobijene sa mikrofilmova.

*À la Redaction,
du "Freedom."*

Chères Camarades. Nous désirons avoir votre journal. set pour cela nous envoyons notre journal, "Anarxija (l'Anarchie)" qui a été parue sous le nom "Kangra" (Commune) et nous espérons que vous continuerez à nous envoyer votre journal, à la nouvelle adresse,

Note Adres;

Redakciji Anarhije

rue Cara Dusana № 110

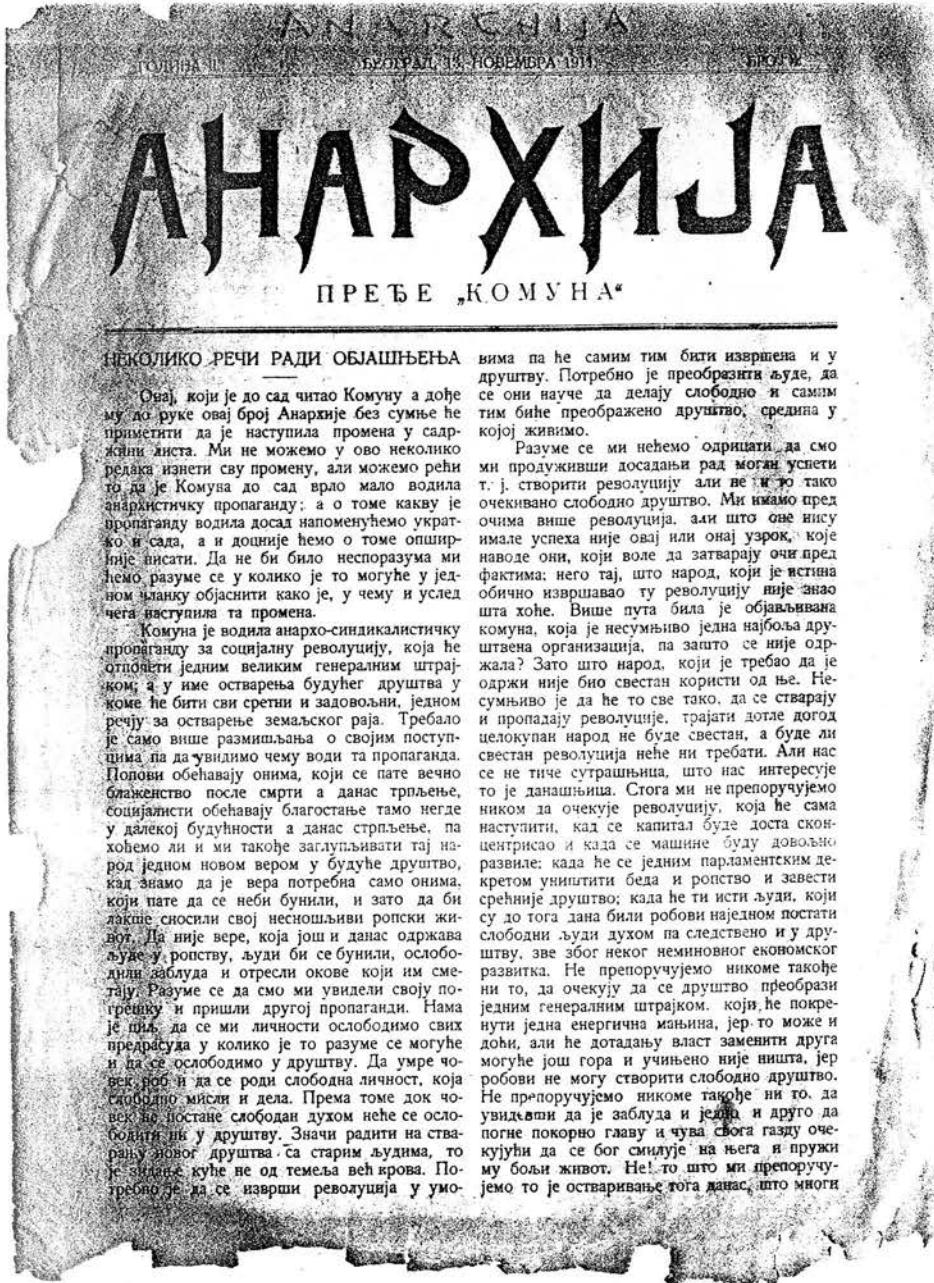
Belgrade Serbie.

*Génération de Redaction.
de "l'Anarchie"*

*nous écriront en française set parce
que nous ne connaissons pas très bien
la langue anglaise!*

Sadržaj

Napomena	5
Nekoliko reči radi objašnjenja	7
Jedan koristan akt	11
Stručna ili korporativistička besmislenost	15
Revolucija	19
Izjava jednog anarhiste pred versaljskim sudom	23
Za anarhiju	27
Rat u Tripolisu	29
Priroda i čovek	31
Još jedna crta na raboš.	35
Pismo redakciji časopisa „Freedom“ (London)	37
Impresum	39

Pismo redakciji časopisa „Freedom“ (London)

Dragi drugovi, naša je želja da dobijemo vaš časopis, te vam stoga šaljemo naš časopis „Anarhija“ (l'Anarchie), koji je ranije izlazio pod nazivom „Komuna“ (Commune) i nadamo se da ćete nastaviti da nam šaljete vaš časopis na našu novu adresu,

Naša adresa:
Redakciji Anarhije
rue Cara Dušana no. 110
Belgrade Serbie

Pozdrav od cele redakcije „Anarhije“

PS: Pišemo vam na francuskom zato što engleski jezik ne znamo dovoljno dobro!

вима па ће самим тим бити извршена и у друштву. Потребно је преобразити људе, да се они науче да делају слободно и самим тим бине преображен друштво, средина у коју живимо.

Разуме се ми нећемо одрицати да смо ми продуживши досадашњи рад могли успети т. ј. створити револуцију или не и то тако очекивано слободно друштво. Ми никамо пред очима више револуција, или што она нису имале успеха није овај или онај узорак, које наводе они, који воле да затварају очи пред фактима: него тај, што народ, који је истински извршавао ту револуцију није знао шта хоће. Више пута била је објављивана комуна, која је несумњиво једна најбоља друштвена организација, па зашто се није одржала? Зато што народ, који је требао да је одржи није био свестан користи од ње. Несумњиво је да ће то све тако, да се стварају и пропадају револуције, трајати дотле док ће целокупни народ не буде свестан, а буде ли свестан револуција неће ни требати. Али нас се не тиче сутрашњица, што нас интересује то је данашњица. Стога ми не препоручујемо ником да очекује револуцију, која ће сама наступити, кад се капитал буде дosta сконцентрисан и када се машине будуовољно развиле, када ће јединим парламентским декретом уништити беда и ропство и завести срећније друштво; када ће ти исти људи, који су до тога дана били робови најелном постати слободни људи духом па следствено и у друштву, зве због неког неминовног економског развија. Не препоручујемо никоме такође ни то, да очекују да се друштво преобрази јединим генералним штрајком, који ће покренути једна енергична изненада, јер то може и да ће, али не дотадашња власт заменити друга могуће још гора и учинено није ништа, јер робови не могу створити слободно друштво. Не препоручујемо никоме такође ни то, да увидите да је заблуда и једна и друго да погне покорно главу и чува свога газду очекујући да се бог смилује на њега и пружи му бољи живот. Не! то што ми препоручујемо то је остваривање тога данас, што многи

Napomena

С. А. ЗА НАРКИМА

да направе паркове и засадије дрвећем улице, зар се не труде на сликању и по књигама да представе лепоту и све доброте природе, зар се не труде бар колико толико да ублаже свој неприродан живот?

Па зашто је то тако? Зашто људи на вештачки начин стварају оно чега има у изобиљу, и зашто се људи муче и пропадају у арошком смраду, диму и извраћености? Зашто кад осећају су текију оваквог живота, зашто не напусте овај живот, зашто се не ослободе и не врате природи? — Просто зато што је човек заглушен, што се што непријатељ сам себи. Заглушен од свих, он мисли да је то култура, а по томе и добар, живот, који није срећан само зато што данас постоји држава, буржоазија, приватна својака, милитаризам и друга. И људи мисле, да не уништењем свихих не-пријатеља, било „венином преко парламента“ било „единим општим енергичним штраком“ мори експропријати, отети средства за производњу, па затим воспоставити срећан и добар живот на земљи.

Колико је то смешно помоћу парламента ослободiti човечанство, или помоћу добрih законih по-влашти положај радника, па ипак људи о томе говоре и томе се кланају и слушај! О другоме им се не говори, а сами не мисле и онда вије чудо, што сви понављају грешке предака. — Научили се људи на неприродан живот, па све што је просто и природно одбацију, говорећи: то наши стари нију радили... Узапауд говорите народу, да не треба власницима да даје своје синове, он ипак и даље чини надајући се да ће најзад добији добри људи, који не укину стајају војску, који не мудри управљати државом. И то се тако стадно предаје с колена на колено, вековима. И место да је народу боље и лакше, на против свакога дана бива му све теже и горе...

И само благодари укорењеним заблудама и онима који се свакога дана корењавају, цело човечанство срља све више у пропаст. — На све стране варалице и недочуени људи говоре и обећавају народу златна бара, позивају га да се организује, да штракају, да гласа и шта му све не говоре. На једној страни видите социјалдемократе како су ухватили сељака за подерани гуњ и увијају му у главу да све дотле се неће моћи ослободити и боље живети, док му зеленаши и држава не узму и тај испечани гуњ и онда тек, кад постане прави пролетер тек онда да се организује за поправку свога положаја, а дотле нека гласа за њих, како би се тај развијак убрзao. — На другој страни синдикалисти ухватили раднике на им диктатором акцијом, само помоћу генералног штрака мори радници да сруше буржоаско друштво.

Тако то иде непрестано, сви гледају да се по-кажу ослободиоци, научници и човекољупци, или сви у исто време гледају да се успи што више на друштвеној лестици, како би их смрад и текина што мање пристискали, управо сви гледају да се попуни народу на грбачу. Ето погледајте ваше радиничке партије и синдикате; зар није најистакнутији највиши награђен. У исто време погледајте кога та нова бирократија, по партијама и синдикатима, кога она дере, чију кра она сише.

А ни један од радника, готово, не помисли, на што је све то, зашто се он мучи и бори за неке тамо у бесконачности и нико се не замисли и не учита: зар нека пушта и начиња да ја себе данас ослободи? А оно би требало да је на уму сваком човеку. Међутим одговор је врло прост: *вратијмо се у оно снаже, кад наско били робови, вратијмо се у природу и природном животу.*

Још нисам ни изговорио све, а већ се диже

граја, људи се узбуђују, и идују против... да хоћеју да ћуди постану дивљаци; да хоћеју да им штимо целокупну културу, која је изнад толиког рада и муке. Ти мислиш да смо ми људи да бомо вимо наше парламенте, музеје, градове, палате и остала блага која нам је довела култура, па ка идемо у пећине и шуме као животиње. Не се слушајте га повише сви у један глас и буржоазија и социјалисти и синдикалисти.

Лепо, ви сте сми сложни противу мене, зато да су ви и интереси исти, да одржавате сица иза од којих страда човечанство: и политичке и економске организације, све вештачке производе културе, за чије је подизање требало милионима милиона људских жртава, и за чије ће одржавање требати још толико. Добро подржавајте, културу, али знајте да у исто време подржавате беду и прст војара.

Буржоазија је интерес да има раднике, да би јој они својим животима гомилали богатство и културу, а вама опет социјалистима и синдикалистима, вама је опет интерес да имате раднике, које ћете ви тако исто од своје стране експлоатисати и водити у борбу за освојење оних богатстава од буржоазије.

Међутим, интерес је радника сасвим другачији: њихов је интерес да не буду данас робови, војници и експлоатисани, њихов је интерес да буду слободни. — *А слобода се налази у природи далеко од државе и од паратаје и од синдиката, она се налази у долини, на њиви, у шуми.*

Не бојте се радници да ћете тамо живети теже, да ћете постati дивљаци, то би се пре данас за вас могло рећи. Једино што ћете добити то је слободан и срећан живот, једино што ћете изгубити то су окови и беда...

Ето до чега смо најзад дошли: да је удаљавање човековог од природе све више га чинило несрћним, док га није довело до овог стана, да најзад јасно види, да само повратак природи, повратак на земљу и живот на њој може да ослободи човека.

ЈОШ ЈЕДНА ЦРТА НА РАБОШ.

Пре неког времена издати су овде пропагандистички листићи тако званi лептирији, који су лепљени сужда ради пропаганде. У сваком од тих листића изнета је по нека пртица која оличава нашим зликовачким поредак и у исто време позивају људе на размишљање зашто је то тако и да ли треба да буде. Тих дана могао је се поузданима видести заинтересовани призор како се по неки чувар јавне безбедности припио уз бендеру и страже тесаком листиће псујући. Наша буржоаска штампа надала је такође дреку на анархије. На те који нарушавају „морал“ ред, рад, и законитост, и по своме обичној отпочела трајну вату, којешта измишљају читаве завере и захтевајући од полиције да заштити друштвени морал да прозива разнртим мислима.

И полиција је се сетила свога старога средства, које је употребила још у почетку Комунистичке изложбе када је прогерала неке наше другове, и изложила је два наша друга а једног је прогерала за Турску и ако је одане побега због војске.

Нас такво понашање глупе штампе и полиције ни најмање не изненадије, а тако исто тиме и нију могли нико науздти, напротив могли су и само учинити једну услугу да за нас чују они, који може бити нису чули. Листиће нису могли унишити и ми им можемо рећи: има још лептирија. А тај полициски напад на нас можемо само да забележимо на рабаш тек колико да се не заборави при исплати,

Власник и одговорни уредник Стеван Милан, Банатска ул. бр. 26.
Штампарија "Б. Милан и М. Каради, Београд, Иван-Богоса".

Ono što sledi je prepis prvog i jedinog broja časopisa „Anarhija“, od 13. novembra 1911. godine, koji je u Beogradu izdavala anarhokomunistička grupa Komuna. Pre ovog broja list je nosio naziv „Komuna“ i bio je anarhosindikalističke orientacije (16 brojeva). Uvodni tekst objašnjava razloge za promenu orientacije časopisa.

Relja Knežević, Aleksa Golijanin
08. 11. 2011. (29. 09. 2012)

мисле остварити у будућности. Освободити себе свих предрасуда и живети што је могуће слободније.

Није довољно веровати једну веру па ма која била поповска, социјалистичка или синдикалистичка. Није довољно веровати у социјалну револуцију и будуће друштво а бити робу садашњости. Хиљаде има данас социјалиста, синдикалиста и анархиста, који се објављују у теорији противу вере у Бога, али је мало тих, који не испуњавају ни један црквени обред и не помажу и одржавају чим ту веру. Хиљаде су тих који су антимилитаристи, али је мало тих, који не служе војску и не праве оружје, којима не убијавају људе и сами бити убијани. Хиљаде су тих који су противници противитије, али је мало тих који не продају своје тело или не купују түђе било то полни орган или радну снагу. Хиљаде су тих који су противу државе, али је мало тих, који јој ма чине не служе. Дакле све те хиљаде људи разних назава, етикета, чинова и занимавања све те хиљаде људи разног положаја робови, господари или њихове слуге све те хиљаде људи су робови и верски затуцани људи. Једни обожавају неког замишљеног људи. Дакле сви ти људи верују сваки у свога Бога сваки у свој рај, али је мало тих који су слободни људи бар у колико је то могуће.

Дакле потребно је данас одрицати по-слушност цркви, богу, држави, капиталу, партији, друштву и класи. Ми хоћемо да видимо данас људе навикнуте да делују свесно и слободно. Треба данас свесне јединке ослобођене предрасуда, заједно са таким истим јединкама, да стварају своје заједнице, комуне; треба данас живети у сагласности са својим убеђењима у колико је више могуће, и само тако воспити се и ослобођене личности и комунишане друштва моћи ће да настане то, о коме толики маштају будуће друштво.

— Па то је утопија, то је немогуће, чују се већ гласови, то се не може сад, ми смо слаби и немоћни, то не смо моћи тек сутра а данас ми морамо бити робови.

Сутра реч у коју се толико много плаје наде и повериња. Наша стари живели су у ропству у другом примитивном облику, ми живимо у модерном па према томе шта нам гарантује, да ће наши потомци остварити што нису остварили наши стари, што нисмо остварили ни ми. У осталом и да могу нас то не може тешити, кад ми то нећemo дочекати. За нас има вредности сада и с тога наша борба мора бити још жеђна и огорченија, јер нас не одушевљава више сутра т. ј. што не бити у будућности малко пре или после наше смрти.

Ето дакле у главноме у кратким потезима промена, која је се догодила а ми немо

се доћије подобројије позабавити поједијним питањима. Ми знајмо да ће бити мало тада који ће нас разумети а још мање тих који ће и у дело приводити то што су разумели, али то нас иниција не спречава да новом сна гом ступамо *напред ка анархији!*

ЈЕДАН КОРИСТАН АКТ

Г. Столипин, архијепископ царес био је ових дана жртва подлога атеиста. (Новине од 12. септембра).

Ако је прошло већ доста времена од како је Столипин убијен, ми ипак бележимо тај догађај. Бележимо га не зато, што је то био Столипин, већ зато што је то један користан акт,

* * *
Један човек био је убијен ових дана и ми смо се обрадовали...

Међутим ми волимо живот из дубине душе. Али ми га не волимо бесцрно и несвесно, као токовељупци, глупаци и верски затуцани људа; ми волимо живот човека у потпуној његовој стварности у нама самим и у сваком човеку. Нама је тешко код видимо да чији живот упропаљијен, изгубљен, промашен; и ми се бринимо а боримо да све могуће вачиме презирати све опасности у одбрану нашеј живота; ми се такође бнимо, јер не можемо и нећemo да гледамо да се друготим неда да живи.

Ми хоћемо у место да се људи свакожи и јаки пројкишу и уиништавају између себе у име своје глаущости; да живе у потпуној узајамности, у хармонији њиховог живота са природом у једној свејој организацији рада и да освојеју истинску и трајну. Ми хоћемо то у име егоизма, јер знајмо да је свећа неколикошћи немогућа у несрени свију.

Али ми ипак одбацијемо остваривање неостварљивих слова, који се зову „колективизам“, „земаљски рај“ и „будуће друштво“. Све болови, патње, и све радости су у садашњости дакле у садашњости и у име садашњости треба живети, јер нас ништа не доказује, да ће народи, који данас не вреде много више од својих господара, бити у стању да остваре благостре о коме сањају... Нека дакле не захтевају од нас да чекамо и да оставимо живот, који сваког часа пролази за макар шта...

Ми хоћемо задовољства сада и тим пре што нас више не уздаљују миштава о будућности; а пошто волимо живот ми хоћемо да буде заслужан да га волимо. У место свега тога нама се назију касарне, затвори, загушњиве радионице, кујине фабрике, школе у којима се заглуђује дете, пркве где се лаже, дућане где се краде и тамнице где се убија!

Извештачени гласови чапају се око вас и веле „треба поштovати живот човека“, треба се „борити противу рата“... Међутим док глад — тај немилостиви ратник — не престаје да убија и док се у им закону свакодневно угушију толики животи по буџацима, док се војске разних држава припремају да колонизирају Европу и док државе свакодневно обучавају хиљаде глупака и подлаца за убијање људи.

Ми који се не бојимо да дамо таччу оцену, ми зовемо тај режим, режим убица.

* * *
Један човек, који је свесрдно радио на подржавању и појачању овога режима, убијен је ових дана а ми смо се задовољили...

Još jedna crta na raboš.

Pre nekog vremena izdati su ovde propagandistički listići, takozvani leptirići, koji su lepljeni svuda, radi propagande. U svakom od tih listića izneta je po neka critica koja olicava današnji zlikovački poredak i u isto vreme pozivaju se ljudi na razmišljanje зашто je to tako i da li treba da bude. Tih dana mogao je se po ulicama videti zanimljiv prizor, kako se poneki čuvar javne bezbednosti pripio uz banderu i struže tesakom listiće psujući. Naša buržoaska štampa nadala je takođe dreku na anarhiste. Na te koji narušavaju „moral“, red, rad i zakonitost i po svome običaju počela trabunjati, koješta izmišljajući, citave zavere, i zahtevajući od policije da zaštiti društveni moral od trovanja razvratnim mislima.

I policija je se setila svoga starog sredstva, koje je upotrebila još u početku „Komunina“ izlaženja, kada je proterala neke naše drugove i uhapsila je dva naša druga, a jednoga je proterala za Turšku, iako je odande pobegao zbog vojske.

Nas takvo ponašanje glupe štampe i policije ni najmanje ne iznenađuje, a tako isto time nam nisu mogli ništa nauditi, naprotiv, могли су нам само učiniti jednu uslugu, da za nas čuju oni koji može biti nisu čuli. Listiće nisu mogli uništiti i mi im možemo reći: ima još leptirića. A taj policijski напад на нас можемо само да zabeležimo na raboš, tek toliko da se ne zaboravi pri isplati.

није стога кризница јер је та истини остало мртво слово на хартији и у главама научника. А у пракси у животу ми видимо не само да му се не говори та истини већ му се званично супротно тој истини душих лаж у главу. Па тако исто и истина да народ има права на потпуно природан и слободан живот, ако хоћемо да буде примљена од народа, не сме остати и даље само у главама и речима прогнадиста, већ је они морају уводити у живот. Једино ћаваким разом свест не прореди у широке снажне народу, а што народ буде свеснији своје сваке своје права, у толико ће све више његов непријатељ, који данас изгледа огроман и страшен, сагади и опадати; а то ће онда бити саским природом и неизбежно као што после ноћи мора доћи дан.

Данас, пак, кад је несвест, мрак и неизнанье на све стране и све док тако буде, и крава и ћаваки револуција, прогањања и тамињања. А у колико су револуције кравије, знајмо, да је народ несвесни, ако револуције није последица високе народне свести, она је пре револт т. ј. прекипелост народног страљења против велике реакције. Докле тад траја крава револуције из којих народ изађе увек побеђен и осакаћен, дотле смо, можемо поуздано рећи у сушине далеко од свести народа и његовог благостана.

Зато не чекајмо дан револуције, ми смо ти, који живимо у добу непрестане револуције. Свака кап крви, сваки лен једног борца то је жртва револуције. Што будемо урадили данас што немојемо имати сутра, зато пријемујмо данас што сањамо о будућем друштву, ако хоћемо да речи Револуција, Анархија и Комунија не буду клепет празног млина.

РАТ У ТРИПОЛИСУ.

Италијанска разбојничка банда или како се то зове држава смиловала је се најзад на белде арапе у Триполису, што чаме без њихове цивилизације и објавила да ће се она зауставити да ћији да разшири у Триполису културу. Друга, тако исто разбојничка банда турска држава нашла је у томе искре своје интересе окрпење и објавила да је најенергичније бранитељи своја права. И једна и друга то чини све за „добро“ и „српну“ народу, који живи у Триполису. Друге разбојничке банде или како се то зову: европске цивилизоване државе, целокупна штампа и јавне миње говоре о томе да ли је ова или она разбојничка банда имала право на ту земљу на тај народ. Само скоро никоме није пао на памет да се запита, да ли тај народ, који живи тамо тражи и жeli ту њихову „културу“ коју му намене Италија или ту „одбрану“, од тога, коју му намеће Турска. Цео свет сматра тај народ око кога се води борба, несумњиво да ствар без осећаја, мисли и воле.

И хиљаде глупака турских и италијанских отишали су неки у Триполис неки на морске лађе, да се колуј. Защто? То ни сами неизјади. Хиљаде њих су напотишили Триполитанско земљиште својом крвљу, хиљаде је њих прогутало незајажљиво море и разне картеч, али се инак налазе хиљаде нових будала, које ће заменити one који су пали. Хиљаде њих иду гину, зашто то они неизјади, њима је или заповедено и они покорно слушају заповест, да иду у смрт, као што су до јуче покорно стварали сва могућа богатства за своје господаре а са ми оставали гладни; иду а и не помињују по чијој то заповести по чијој то вољи они морају да чине и даљи они, који им то заповедају имају право на то. Они су храбри да изложе свој живот опасности за све, само не за своје ослобођење. Или

други још већи глупаци, који иду радосно у рат, јер имају нешто што их одушевљава. Иду за отаџбину за ту исту отаџбину, која их у мирно време експлоатише, гљави, апс, убија иду за те исте дембеле код којих су до јуче робовали и стварали им богатства да уживавају, иду да отимају нове руднике нове изворе богатства, за своје господаре; иду несумњиво неразмисаљуји о последицама или верујују да ће зато бити награђени посме своје смрти.

Људи сажаљива срца жале ове хиљаде људских живота, који су се у најлунијој слизи и најбољем добу завршили на разбојништу, жале их и проклињу оне који изазивају тај рат. Радници целига света осим Италије и Турске протестују против рата: социјалисти, такође проклињу државу и државнике, који неће да учине рат и захтевају да то учине и ако сами веле да је то немогуће јер би самим тим уништили и себе; или нико се не сећа да захтева од тих, који учествују у рату да одлучују покорност. Не! нико то не чини, јер је њима „немогуће“ да учини то данас. Међутим ако ти исти људи, који учествују у рату немају доволно смелости да одрекну послушност они и ишуза за жељење. Неки нема робова од којих немамо никакве користи само штете, јер благодарећи њима и ми се још налазимо у ропству, и нека буде слободних људи.

Сви протестују док међутим италијански пролетери, социјалисти, револуционари и антимилитаристи иду не обазирају се на те протесте, да штите ренесансу ту државу. Чак је издат и проглас у коме се вели радионима: да они за време рата имају само једног непријатеља а то је спљави и да за то време треба прекинути борбу са буржоазијом и окупити се противу заједничког непријатеља Турске.

Једни протестују, други жале, трећи коментаришу сваки на свој начин међутим италијански пролетери увode „цивилизацију“ у Триполис. Свакодневно листови спаопштавају како су овде италијански војници стреляли дечу, онде жене, овде људе онде старце, све то у име цивилизације и културе врше то што ни татарске најезде пре много и много година нису вршиле. Свима је познато да у Италији народ живи најбоље, да је тамо глад обично стање и да тамо непрекидно бесне разне заразне болести и сада без сумње жеље да то своје благостање пренесу и у Триполис. Занита прости и дивљи арапи нису знали другог него да обраћају земљу и производе себи оно што им је најпотребније. Нису може бити имали простирију, ини су имали правдивине људског меса, разне болештине сифилис и др. нису имали модерне кастроне, борбјаниште, фабрике, руднике, школе, цркве. Нису знали тако модерним спрavама да обраћају одједном читаве стотине људи, као што то знају и имају „културни“ народи, који ће и код њих завести ту своју културу без питања народу, који је без сумње и без ње много скртије живео.

Ми то називамо не проношењем културе него рушењем и онја која је била.

ПРИРОДА И ЧОВЕК.

Никада се човек није осећао тако слободан и весео, никада он и данас није тако срећан, као кад се налази у природи. У опште, она има у сваком погледу на њега добар утицај.

И данас, кад је живот искварен, кад је постао неприродан на све стране се осећа потреба за природом, на све стране се макар вештачки гледа, бар у неколико, да се задовољи та потреба. Его поглавје вароши и градове: зар се не труде у њима

Nekoliko reči radi objašnjenja

Onaj koji je do sad čitao *Komunu*, a dođe mu do ruke ovaj broj *Anarhije* bez sumnje će primetiti da je nastupila promena u sadržini lista. Mi ne možemo u ovo nekoliko redaka izneti svu promenu, ali možemo reći to da je *Komuna* do sad vrlo malo vodila anarhističku propagandu; a o tome kakvu je propagandu vodila dosad napomenućemo ukratko i sada, a i docnije ćemo o tome opširnije pisati. Da ne bi bilo nesporazuma mi ćemo, razume se, u koliko je to moguće, u jednom članku objasniti kako je, u čemu i usled čega nastupila ta promena.

Komuna je vodila anarho-sindikalističku propagandu za socijalnu revoluciju, koja će otpočeti jednim velikim generalnim štrajkom, a u ime ostvarenja budućeg društva u kome će biti svi sretni i zadovoljni, jednom rečju za ostvarenje zemaljskog raja. Trebalо je samo više razmišljanja o svojim postupcima pa da uvidimo čemu vodi ta propaganda. Popovi obećavaju onima koji se pate večno blaženstvo posle smrti, a danas trpljenje, socijalisti obećavaju blagostanje tamo negde u dalekoj budućnosti, a danas strpljenje, pa hoćemo li i mi takođe zaglupljivati taj narod jednom novom verom u buduće društvo, kad znamo da je vera potrebna samo onima koji pate, da se ne bi bunili, i zato da bi lakše snosili svoj nesnošljivi ropski život. Da nije vere, koja još i danas održava ljudе u ropstvu, ljudi bi se bunili, oslobođili zabluda i otresli okove koji im smetaju. Razume se da smo mi uvideli svoju pogrešku i prišli drugoj propagandi. Nama je cilj da se mi, kao ličnosti, oslobođimo svih predrasuda, u koliko je to, razume se, moguće, i da se oslobođimo u društvu. Da umre čovek rob i da se rodi slobodna ličnost, koja slobodno misli i dela. Prema tome dok čovek ne postane slobodan duhom neće se oslobođiti ni u društvu. Znači, raditi na stvaranju novog društva sa starim ljudima, to je zidanje kuće ne od temelja već krova. Potrebno je da se izvrši revolucija u umovima pa će samim tim biti izvršena i u društvu. Potrebno je preobraziti ljudе, da se oni nauče da delaju slobodno i samim tim biće preobraženo društvo, sredina u kojoj živimo.

Razume se, mi nećemo odricati da smo mi produživši dosadanji rad mogli uspeti tj. stvoriti revoluciju, ali ne i to tako očekivano slobodno

društvo. Mi imamo pred očima više revolucija, ali što one nisu imale uspeha nije ovaj ili onaj uzrok, koje navode oni koji vole da zatvaraju oči pred faktima; nego taj što narod, koji je istina obično izvršavao tu revoluciju, nije znao šta hoće. Više puta bila je objavljivana komuna, koja je nesumnjivo jedna najbolja društvena organizacija, pa zašto se nije održala? Zato što narod, koji je trebao da je održi, nije bio svestan koristi od nje. Nesumnjivo je da će to sve tako, da se stvaraju i propadaju revolucije, trajati dotle dogod celokupan narod ne bude svestan, a bude li svestan revolucija neće ni trebati. Ali nas se ne tiče sutrašnjica, što nas interesuje to je današnjica. Stoga mi ne preporučujemo nikom da očekuje revoluciju, koja će sama nastupiti, kada se kapital bude dosta skoncentrisao i kada se mašine budu dovoljno razvile, kada će se jednim parlantskim dekretom uništiti beda i ropstvo i zavesti srećnije društvo, kada će ti isti ljudi, koji su do toga dana bili robovi, najednom postati slobodni ljudi duhom pa sledstveno i u društvu, sve zbog nekog nemovnog ekonomskog razvijka. Ne preporučujemo nikome takođe ni to, da očekuju da se društvo preobrazi jednim generalnim štrajkom, koji će pokrenuti jedna energična manjina, jer to može i doći, ali će dotadanju vlast zameniti druga, moguće još gora i učinjeno nije ništa, jer robovi ne mogu stvoriti slobodno društvo. Ne preporučujemo nikome takođe ni to, da uvidevši da je zabluda i jedno i drugo da pogne pokorno glavu i čuva svoga gazdu očekujući da se bog smiluje na njega i pruži mu bolji život. Ne! To što mi preporučujemo to je ostvarivanje toga danas što mnogi misle ostvariti u budućnosti. Oslobiti sebe svih predrasuda i živeti što je moguće slobodnije.

Nije dovoljno verovati jednu veru pa ma koja bila: popovska, socijalistička ili sindikalistička. Nije dovoljno verovati u socijalnu revoluciju i buduće društvo, a biti rob u sadašnjosti. Hiljade ima danas socijalista, sindikalista i anarchista, koji se objavljuju u teoriji protiv vere u boga, ali je malo tih, koji ne ispunjavaju ni jedan crkveni obred i ne pomažu i održavaju ma čim tu veru. Hiljade su tih koji su antimilitaristi, ali je malo tih koji ne služe vojsku i ne prave oružje kojima će ubivati ljudi ili sami biti ubivani. Hiljade su tih koji su protivnici prostitucije, ali je malo tih koji ne prodaju svoje telo ili ne kupuju tuđe, bilo to polni organ ili radnu snagu. Hiljade su tih koji su protiv države, ali je malo tih koji joj ma čime ne služe. Dakle, sve te hiljade ljudi raznih naziva, etiketa, činova

interes da imate radnike koje ćete vi tako isto od svoje strane eksplatisati i voditi u borbu za osvojenje onih bogatstava od buržoazije.

Međutim, interes je radnika sasvim drugi: njihov je interes da ne budu danas robovi, vojnici, ni eksplatisani, njihov je interes da budu slobodni. *A sloboda se nalazi u prirodi, daleko i od države i od partije i od sindikata, ona se nalazi u polju, na njivi, u šumi.*

Ne bojte se, radnici, da ćete tamo živeti teže, da ćete postati divljaci. To bi se pre danas za vas moglo reći. Jedino što ćete dobiti to je sloboden i srećan život, jedino što ćete izgubiti to su okovi i beda . . .

Eto do čega smo najzad došli: da je udaljavanje čovekovo od prirode sve više ga činilo nesrećnim, dok ga nije dovelo do ovog stanja, da najzad jasno vidi da samo povratak prirodi, povratak na zemlju i život na njoj može da osloboди čoveka.

M. R.

strane varalice i nedoučeni ljudi govore i obećavaju narodu zlatna brda, pozivaju ga da se organizuje, da štrajkuje, da glasa i šta mu sve ne govorite. Na jednoj strani vidite socijaldemokrate kako su uhvatili seljaka za poderani gunj i ulivaju mu u glavu da sve dotle se neće moći oslobođiti i bolje živeti dok mu zelenasi i država ne uzmu i taj iscepani gunj i onda tek, kad postane pravi proleter, tek onda da se organizuje za popravku svoga položaja, a dotle neka glasa za njih, kako bi se taj razvitak ubrzao. Na drugoj strani, sindikalisti uhvatili radnike, pa im govore kako će samo ekonomskom borbom, samo direktnom akcijom, samo pomoći generalnog štrajka moći radnici da sruše buržoasko društvo.

Tako to ide neprestano, svi gledaju da se pokažu oslobođiocu, naučnici i čovekoljupci, ali svi u isto vreme gledaju da se uspnu što više na društvene lestvice, kako bi ih smrad i težina što manje pritiskivali; upravo svi gledaju da se popnu narodu na grbaču. Eto, pogledajte vaše radničke partije i sindikate; zar nije najistaknutiji najviše nagrađen? U isto vreme, pogledajte koga ta nova birokratija, po partijama i sindikatima, koga ona dere, čiju krv ona siše.

A ni jedan od radnika gotovo ne pomisli na što je sve to, zašto se on muči i bori za neke tamo u beskonačnosti i niko se ne zamisli i ne upita: *zar nema puta i načina da ja sebe danas oslobođim?* A ono bi trebalo da je na umu svakom čoveku. Međutim, odgovor je vrlo prost: *vratimo se u ono stanje kad nismo bili robovi, vratimo se prirodi i prirodnom životu.*

Još nisam ni izgovorio sve, a već se diže graja, ljudi se uzbunjuju i viču protiv mene: ti hoćeš da ljudi postanu divljaci, ti hoćeš da uništimo celokupnu kulturu, koja je plod tolikog rada i muke. Ti misliš da smo mi ljudi da ostavimo naše parlamente, muzeje, gradove, palate i ostala blaga koja nam je donela kultura, pa da idemo u pećine i šume kao životinje. Ne, ne slušajte ga, povikaše svi u jedan glas, i buržovi i socialisti i sindikalisti.

Lepo, vi ste svi složni protiv mene, znači da su vam i interesi isti, da održavate sva zla od kojih strada čovečanstvo: i političke i ekonomne organizacije, sve veštačke proizvode kulture, za čije je podizanje trebalo milijonima milijuna ljudskih žrtava i za čije će održavanje trebati još toliko. Dobro, podržavajte „kulturu“, ali znajte da u isto vreme podržavate bedu i ropstvo naroda.

Buržoaziji je interes da ima radnike, da bi joj ovi svojim životima gomilali bogatstvo, a vami opet socialistima i sindikalistima, vami je opet

i zanimanja sve te hiljade ljudi, raznog položaja, robovi, gospodari ili njihove sluge, sve te hiljade ljudi su robovi i verski zatucani ljudi. Jedni obožavaju nekog zamišljenog boga, neki kapital, neki vlast, radničku klasu, itd. Dakle, svi ti ljudi veruju svaki u svoga boga, svaki u svoj raj, ali je malo tih koji su slobodni ljudi, bar ukoliko je to moguće.

Dakle, potrebno je danas odricati poslušnost crkvi, bogu, državi, kapitalu, partiji, društvu i klasi. Mi hoćemo da vidimo danas ljude naviknute da delaju svesno i slobodno. Treba danas svesne jedinke, oslobođene predrasuda, zajedno sa takim istim jedinkama, da stvaraju svoje zajednice, komune, treba danas živeti u saglasnosti sa svojim ubedjenjima u koliko je više moguće. I samo tako, vaspitanjem i oslobođanjem ličnosti i komunisanjem društva, moći će da nastane to o kome toliki maštaju, buduće društvo.

„Pa to je utopija, to je nemoguće“, čuju se već glasovi, „to se ne može sad, mi smo slabi i nemoćni, to će se moći tek sutra, a danas mi moramo biti robovi.“

Sutra, reč u koju se toliko mnogo polaže nade i poverenja. Naši stari živeli su u ropstvu u drugom primitivnom obliku, mi živimo u modernom, pa prema tome, šta nam garantuje da će naši potomci ostvariti to što nisu ostvarili naši stari, što nismo ostvarili ni mi. Uostalom i da mogu, nas to ne može tešiti, kad mi to nećemo dočekati. Za nas ima vrednosti sada i stoga naša borba mora biti još žešća i ogorčenja. Jer nas ne oduševljava više sutra, to jest, to što će biti u budućnosti, malko pre ili posle naše smrti.

Eto dakle, u glavnome, u kratkim potezima, promene koja je se dogodila, a mi ćemo se docnije podrobnije pozabaviti pojedinim pitanjima. Mi znamo da će biti malo tih koji će nas razumeti, a još manje tih koji će u delu provoditi to što su razumeli, ali to nas ništa ne sprečava da novom snagom stupamo *napred, ka anarhiji!*

Ми смо дуго били стријалници. Када се побежђени опљачканами и угњетенима: „Не буните се будите бољи од својих непријатеља.“ Чинимо им добро и код вам ако чине... Заиста једна лепа изрека пута милошери и наред. Али благодарен хришћанском милошеру и стријалниције ми још и после две хиљаде година цивилизације ми још и даље спомисли чеште, војнике и судије – разве Протиће, Милошевиће, Столиците и њихове сачуванце. Стримљеност обезоружана јакога и предаје га у руке људима, људима, искреној у мреже подлачи и храброг у замак плашилица.

Лекција је била сурова и скупа; искористимо је. Никоје дакле неће пасти на памет да се бори узгајањем и лекирањем против бессаног јединог диласе звери; ни један је тако, најгто бити неизложив само према животињама (које нису дивље ако ипак гладне или раздражене) а не бити против извесних људи, који су гори много пута од њих?

Онај, који помоћу закона убија, штитећи глад; онја, која ствара од војника злате за убијање и заповеда да се подију затвори и гвоздишица; није ли он исто тако опасан као подмукли и дивља звер.

— Али, какве се, он штите другаштво... — Оно није да заплите, тај пакао у коме је само убијање венцир. И кад то не била нека животиња, он би се борио са нама противу таког друштва.

— А закон...?

Закон је начинен само зато, да одобри злоничне силнике. А затим, нико нас није питао, да ли ми хоћемо тај закон, у име кога нас терјају да му покоравамо.

То је наша бунтовничка логика и ми се морамо борити против убица снагом, вештином и нашим бунтовничким смештешу. И ми не можемо друкчије учинити да се наш живот поштује и да га мало побољшамо него борбом без примирја противу идеја, установа и људи који убијају.

— * * *

Један царев министар пао је пре неки дан пред ногама једног револуционара, пушкара хладнокривно, као кад човек убије бесног пса. Али, тим боље! то доказује да људи имају смелости; да постапају смели и дрски да врше тај посао, и о томе се може размислити.

ИЗЈАВА ЈЕНДОГ АНАРХИСТЕ ПРЕД ВЕРСАЉСКИМ СУДОМ.¹

1892. г.

Ниједна нам идеја није уроћена, све нам оче долазе помоћу пла, из средине у којој живимо. То је истинा, јер ако немамо кор чула, ми неможимо ни имати идеје које одговарају томе чулу. На пример никада слеп човек од рођења не може да има идеју о различности боја, пошто му недостаје потреба способности да сквати зрачење предмета. У осталом, према способностима које доносимо рођењем, имамо већу или мању моћ примања, која простирачне из мање или веће способности пријемчвости коју имамо за неки предмет. Зато нар. једни уче лако математику, а други имају већу способност за језике. Ова способност примања која је у нама може се развијати у различичној саразмери до у бесконачност, усед многострукости задобијених сличких утисака.

Али исто тако као што ако се служимо искључиво рукама, она не ојачава на штету других ор-

¹ Ову изјаву требало је да чита 1892. г. пред Версажским судом. Етјеван, који је био ухапшен са Фагуом, Шафаресом и Друесом, због крађе линимата, учињене у Сујак-су-Етуалу. Етјеван је осуђен на 5 година тамнице.

Ја незнам којих је убеђења било тада револуционар, којој је странци припадао и је ли имао одушевљења. Ја неху да знам. Његов акт, — акт да удари господара — задовољава ме. Логично је ударити господара, јер је то увек право самоодбране; да, јер је то потврђено очевидна нага.

И ми треба да знамо што боље да ударамо: јер што се више и боље будемо знали бранити, тим ћемо више и боље живети.

СТРУЧНАЦИЛИ КОРПОРАТИСТИЧКА БЕСМИСЛЕНОСТ

Уступајући пред примедбама неких хигијеничара и неких научника, француске јавне власти почеле недавно да процујају на који би се начин могло побољшати ипочење ћубрета. Реч је дакле о изношеној кућевног ћубрета, које се даље врши под врло нездравим погодбама.

Сваки пролазник могао је видети, како се на уличним калдрмима испражњују канте са ћубретом и како ти доласе људи и животиње и брачују по том ћубрету да би нашли што за храну или друго што. Огроман смрад развија се на све стране, тако да се пролазници гуше у њему, а куће су од њега као убрђане. Зато се дошло на мисао да се данашње канте за ћубре замене нарочитим потпуно затвореним кутијама, које би чак олакшиле преношење ћубрета.

Истина, ова није нека велика реформа, али ипак треба поклонити пажње свему ономе, што не доприноси општем уздизању свести већом хигијеном, стварним знањем и разумнијим обичајима. Што је за жаљење, то је што људи немају довољно свести да остваре или сами да наметну неке реформе, којима се управљају чланови људи, да би заварали народ. Али, у ствари се друкчије зови. Народ не воли да се напада на његову прљавштину, он се брине противу оних који настојавају да се он очисти морално и физички.

Ја налазим да је интересантно да скренем пажњу на ову малу реформу баш зато, што њена остварење нај莅зда на тешкоје баш од стране оних који иштог говоре о напретку и преобразовају. Пристапа-

тана или делова нашега тела и послати способности за вршење своје улоге, у толико, у колико ће други делови и органи бити мање способни; исто тако што се више наша способност примања већа услед многострукости сличних утисака развијених у једном реду идеја, у толико ћемо relativno укупним нашим способностима, добити велики отпорни снаге за примање идеја неке друге врсте. Тако, ако смо уверени да је нека: створена идеја истинства и добра, свака супротна идеја озбиљне нас и ми ћемо показати веома велику отпорну снагу за примање те идеје, ма да она изледа другома тако праведна и истинита, да он не може ни мислити другојачије. За све ове ствари ми имамо сваког дана примера и да јисмо да су сви о томе убеђени. Поставив и узев тако, да је сваки радња резултат једне или више идеја, постаје очевидно да је да би расуђивали о једном човеку да би се сазвала одговорност индивидује за извршење неког дела, по потреби сазнати сваки утисак који ју је определено за извршење дела, затим споменутим њиховим покретачем и знати какву способност пријемчвости и какву отпорну снагу можемо наћи у тој индивидуји. Треба знати исто тако да је време оно био подложен утиску. Право снаке идеје за себе, затим више њих и најзад свију њих.

Priroda i čovek

Nikada se čovek nije osećao tako slobodan i veseo, nikada on i danas nije tako srećan, kao kad se nalazi u prirodi. Uopšte, ona ima u svakom pogledu na njega dobar uticaj.

I danas, kad je život iskvaren, kad je postao neprirodan, na sve strane se oseća potreba za prirodom, na sve strane se makar veštački gleda, bar u nekoliko, da se zadovolji ta potreba. Eto, pogledajte varoši i gradove: zar se ne trude u njima da naprave parkove i zasadene drvećem ulice, zar se ne trude na slikama i po knjigama da predstave lepotu i sve dobrote prirode, zar se ne trude, bar koliko-toliko, da ublaže svoj neprirodni život?

Pa zašto je to tako? Zašto ljudi na veštački начин стварaju ono čega ima u izobilju i zašto se ljudi muče i propadaju u varoškom smradu, dimu i izvraćenosti? Zašto, kad osećaju svu težinu ovakvog života, zašto ne napuste ovaj život, zašto se ne oslobođe i ne vrate prirodi? Prosto zato što je čovek заглупљен, što je neprijatelj sam sebi. Zaglupljen od svih, on misli da je to kulturan, a po tome i dobar život koji nije srećan, samo zato što danas postoje država, buržoazija, privatna svojina, militarizam i druga zla. I ljudi misle da će uništenjem svih tih neprijatelja, bilo „većinom preko parlamenta“, bilo „jednim opštim, energičnim štrajkom“, moći ekspropriisati, oteti sredstva za proizvodnju, pa zatim vaspostaviti srećan i dobar život na zemlji.

Koliko je to smešno pomoću parlamenta oslobođiti čovečanstvo ili pomoću dobrih zakona побољшати položaj radnika, pa ipak ljudi o tome govore i tome se klanjaju i služe! O drugome im se ne govori, a sami ne misle i onda nije čudo što svi ponavljaju greške predaka. Naučili se ljudi na neprirodan život, па sve što je prostо i prirodno odbacuju, govoreći: то наши стари nisu radili... Uzalud gorite narodu da ne treba vlasnicima da daju svoje sinove, on ipak i dalje to čini, nadajući se da će najzad doći dobri ljudi koji će ukinuti stajaču vojsku, koji će mudrije upravljati državom. I to se tako stalno predaje s kolena na koleno, vekovima. I mesto da je narodu bolje i lakše, na protiv, svakoga dana biva mu sve teže i gore.

I samo blagodareći ukorenjenim zabludama i onima koji se svakoga dana ukorenjavaju, celo čovečanstvo srlja sve više u propast. Na sve

koji izazivaju taj rat. Radnici celog sveta, osim Italije i Turske, protestuju protiv rata; socijalisti takođe proklinju državu i državnike, koji neće da unište rat i zahtevaju da to učine, i ako sami vele da je to nemoguće, jer bi samim tim uništili i sebe; ali niko se ne seti da zahteva od tih koji učestvuju u ratu da odriču pokornost. Ne! Niko to ne čini, jer je njima „nemoguće“ da učine to danas. Međutim, ako ti isti ljudi koji učestvuju u ratu nemaju dovoljno smelosti da odreknu poslušnost, oni i nisu za žaljenje. Neka nema robova od kojih nemamo nikakve koristi (nego) samo štete, jer blagodareći njima i mi se još nalazimo u ropstvu, i neka bude slobodnih ljudi.

Svi protestuju, dok međutim italijanski proletari, socijalisti, revolucionari i antimilitaristi idu ne obazirući se na te proteste, da štite revnosno tu državu. Čak je izdat i proglašen u kome se veli radnicima da oni za vreme rata imaju samo jednog neprijatelja, a to je spoljni i da za to vreme treba prekinuti borbu sa buržoazijom i okrenuti se protiv zajedničkog neprijatelja, Turske.

Jedni protestuju, drugi žale, treći komentarišu svaki na svoj način, međutim, italijanski proletari uvode „civilizaciju“ u Tripolis. Svakodnevno listovi saopštavaju kako su ovde italijanski vojnici streljali decu, onde žene, ovde ljude, onde starce; sve to u ime civilizacije i kulture vrše, to što ni tatarske najezde pre mnogo i mnogo godina nisu vršile. Svima je poznato da u Italiji narod živi najbednije, da je тамо glad obično stanje i da тамо neprestano besne razne zarazne bolesti, i sada bez sumnje želete da to svoje blagostanje prenesu i u Tripolis. Zaista, prosti i divlji Arapi nisu znali drugo nego da obrađuju zemlju i proizvode sebi ono što im je najpotrebnije. Nisu može biti imali prostituciju, nisu imali prodavnice ljudskog mesa, razne bolesti, sifilis i dr., nisu imali moderne kasarne, robijašnice, fabrike, rudnike, škole, crkve. Nisu znali tako modernim spravama da ubijaju odjednom čitave stotine ljudi, kao što to znaju i imaju „kulturni“ narodi, koji će i kod njih zavesti tu svoju kulturu, bez pitanja naroda, koji je bez sumnje i bez nje mnogo sretnije živeo.

Mi to nazivamo ne pronošenjem kulture nego rušenjem i one koja je bila.

Jedan koristan akt

G. Stolipin, prvi ministar carev, bio je ovih dana žrtva podlog atentata... (Novine od 12. septembra)

Iako je prošlo već dosta vremena od kada je Stolipin¹ ubijen, mi ipak beležimo taj događaj. Beležimo ga ne zato što je to bio Stolipin, nama je svejedno da li je to bio on ili ma koja druga životinja, već zato što je to jedan koristan akt.

Jedan čovek je ubijen ovih dana i mi smo se obradovali...

Međutim, mi volimo život iz dubine duše. Ali mi ga ne volimo besciljno i besvesno, kao čovekoljupci, glupaci i verski zatucani ljudi: mi volimo život čovečji u potpunoj njegovoj stvarnosti, u nama samim i u svakom čoveku. Nama je teško kad vidimo ma čiji život upropasti, izgubljen, promašen; i mi se bunimo i borimo na sve moguće načine, prezirući sve opasnosti, u odbranu našeg života; mi se takođe bunimo jer ne možemo i nećemo da gledamo da se drugome neda da živi.

Mi hoćemo, u mesto da se ljudi snažni i jaki proždiru i uništavaju između sebe u ime svoje gluposti, da žive u potpunoj uzajamnosti, u harmoniji njihovog života sa prirodom, u jednoj svesnoj organizaciji rada i da osvoje sreću istinsku i trajnu. Mi hoćemo to u ime egoizma, jer znamo da je sreća nekolicine nemoguća u nesreći sviju.

Ali mi ipak odbacujemo ostvarivanje neostvarljivih snova, koji se zovu „kolektivizam“, „zemaljski raj“ i „buduće društvo“. Svi bolovi, patnje i sve radosti su u sadašnjosti; dakle, u sadašnjosti i u ime sadašnjosti treba živeti, jer nam ništa ne dokazuje da će narodi, koji danas ne vrede mnogo više od svojih gospodara, biti u stanju da ostvare blagostanje o kome sanjaju... Neka dakle ne zahtevaju od nas da čekao i da ostavimo život, koji svakog časa prolazi za makar šta...

¹ Пётр Аркадьевич Столыпин (Petar Arkadijevič Stolipin), 14. april (2. april) 1862 – 18. septembar (5. septembar) 1911. Premijer Rusije od 1906–1911, poznat po suzbijanju pobune 1905, proganjanju revolucionarnih grupa i pokušaju tržišno orijentisane agrarne reforme. — Nap. ured.

Mi hoćemo zadovoljstva sada i tim pre što nas više ne uljuljuju maštanja o budućnosti: a pošto volimo život, mi hoćemo da bude zaslužan da ga volimo. U mesto svega toga, nama se nameću kasarne, zatvori, zagušljive radionice, kužne fabrike, škole u kojima se zaglupljuje dete, crkve gde se laže, dućane gde se krade i tamnice gde se ubija! Izveštačeni glasovi džapaju se oko nas i vele, „treba poštovati život čovečji“, treba se „boriti protiv rata“. Međutim, dok glad – taj nemilosrdni ratnik – ne prestaje da ubija i dok se u ime zakona svakodnevno ugušuju toliki životi po budžacima, dok se vojske raznih država pripremaju da koloniziraju Evropu i dok države svakodnevno obučavaju hiljade glupaka i podlaca za ubijanje ljudi.

Mi koji se ne bojimo da damo tačnu ocenu, mi zovemo taj režim, režim ubica. Jedan čovek koji je svesrdno radio na podržavanju i pojačanju ovoga režima, ubijen je ovih dana, a mi smo se zadovoljili...

Mi smo dugo bili strpljivi. Kaže se pobeđenima, opljačkanima i ugjetenima: „Ne bunite se! Budite bolji od svojih neprijatelja. Činite im dobro i kad vam zlo čine...“ Zaista jedna lepa izreka, puna milosrđa i nade. Ali, blagodareći hrišćanskom milosrđu i strpljivosti, mi, i posle dve hiljade godina civilizacije, mi još i danas snosimo dželate, vojnike i sudije – razne Protiće, Milovanoviće, Stolipine i njihove saučesnike. Strpljivost obezoružava jakoga i predaje ga u ruke lukavim ljudima, iskrenog u mreže podlaca i hrabrog u zamke plašljivaca.

Lekcija je bila surova i skupa; iskoristimo je. Nikome dakle neće pasti na pamet da se bori ulagivanjem i laskanjem protivu besnila jedne divlje zveri; pa kad je tako, našto biti nemilostiv samo prema životinjama (koje nisu divlje, ako nisu gladne ili razdražene), a ne biti protivu izvesnih ljudi, koji su gori mnogo puta od njih?

Onaj koji pomoću zakona ubija, štiteći glad, onaj koji stvara od vojnika alate za ubijanje i zapoveda da se podižu zatvori i gubilišta, nije li on isto tako opasan kao podmukla i divlja zver?

„Ali“, kaže se, „on štiti društvo...“ Ono nije za zaštitu, taj pakao u kome je samo ubijanje većito. I kad to ne bila neka životinja, on bi se borio sa nama protiv takvog društva.

„A zakon?“

Rat u Tripolisu

Italijanska razbojnička banda, ili kako se to zove država, smilovala je se najzad na bedne Arape u Tripolisu, što čame bez njihove civilizacije, i objavila je da će se ona zauzeti za njih da raširi u Tripolisu kulturu. Druga, tako isto razbojnička banda, turska država, našla je u tome neke svoje interese okrnjene i objavila je da će najenergičnije braniti svoja prava. I jedna i druga to čine sve za „dobro“ i „sreću“ naroda koji živi u Tripolisu. Druge razbojničke bande, ili kako se to zovu, evropske civilizovane države, celokupna štampa i javno mnenje govore o tome da li je ova ili ona razbojnička banda imala pravo na tu zemlju i na taj narod. Samo skoro nikome nije palo na pamet da se zapita da li taj narod, koji živi тамо, traži i želi tu njihovu „kulturu“, koju mu naćeće Italija ili tu „odbranu“ od toga, koju mu nameće Turska. Ceo svet smatra taj narod oko koga se vodi borba nesumnjivo za jednu stvar bez osećaja, misli i volje.

I hiljade glupaka turskih i italijanskih otišli su neki u Tripolis, neki na morske lađe, da se kolju. Zašto? To ni sami ne znaju. Hiljade njih su natopili Tripolitansko zemljište svojom krvlju, hiljade njih je progutalo nezajažljivo more i razneo karteč, ali se ipak nalaze hiljade novih budala koje će zameniti one koji su pali. Hiljade njih idu (da) ginu, zašto to oni ne znaju, njima je ili zapovđeno i oni pokorno slušaju zapovest da idu u smrt, kao što su do juče pokorno stvarali sva moguća bogatstva za svoje gospodare, a sami ostajali gladni; idu, a i ne pomišljaju po čijoj to zapovesti, po čijoj to volji oni moraju to da čine i da li oni koji im to zapovedaju imaju pravo na to. Oni su hrabri da izlože svoj život opasnosti za sve, samo ne za svoje oslobođenje. Ili drugi još veći glupaci, koji idu radosno u rat, jer imaju nešto što ih oduševljava. Idu za otadžbinu, za istu tu otadžbinu koja ih u mirno vreme eksploratiše, gnjavi, apsi, ubija, idu za te iste dembele kod kojih su do juče robovali i stvarali im bogatstva da uživaju, idu da otimaju nove rudnike, nove izvore bogatstva za svoje gospodare; idu nesumnjivo ne razmišljajući o posledicama ili verujući da će zato biti nagrađeni posle svoje smrti.

Ljudi sažaljiva srca žale ove hiljade ljudskih života, koji su se u najpunijoj snazi i najboljem dobu završili na razbojištu, žale ih i proklinju one

ако може да робује, ако има рада, а да је врло задовољан ако успе да одбие напад посљедица, а да не погори своје услове за живот. А кад се деси да после хладну губитака извођују који трачави грош више (који им се опет на другом облику одузима), или какву другу ситницу, онда они ликују и обично какву „Ми смо победили“, ако је после те победе настала низ губитака а леђа и даље пушти.

Ето тако многи радници и револуционари животаре и савијају о дану револуције и будућем друштву. Али на жалост, тим савалашама, који тај дан тако жељно очекују, тај дан никада неће доћи. Али ако неће доћи, „То је ужасно одирати револуцију? Шта то значи? То би значило оставити да иде све како иде, то би значило оставити буржоазију на миру да књине и одржава у храку овај белни и експлоатисани народ. Оставити, напустити све, јер тај лепи дан ипак никад доћи, и сам наш досадашњи рад према томе био је сасвим бесмислен.“

Да, то тако изгледа на први поглед. Али ако ућемо дубље у ствар, видићемо да се на овај начин вером у будућу револуцију, од анархије ствара религија, јер наша линија пропаганда која охртава будуће друштво, ако не на популском блеђегашу о небеском царству, рају. Истински ови последњи обећавају нешто што изгледа ближе и постижније, јер они обећавају небески рај, својим вернима после смрти. А ми, ик обећавамо радницима „ово, што неће доћити ни за живота ни после смрти, што неће доћити ни њихова деца ни праунуци, већ ко зна ко и кад!“

Место свега тога, трушимо се да ли данас будемо ти људи које замислихамо; не признајмо данас никакву власт и боримо се према својој снази; одлично данас послушност у војсци и на скаком другом месту, не дјамо се данас експлоатисати, испападамо данас законе и спровоји, будимо ми нападачи а не нападнуту. Рушимо данас веру, не венчавају се, не крштавајују своју „децу“. Удружујмо се у такве заједнице, које не битат тако јаке, да нас данашње капиталистичко друштво не може на терет да му служимо као робови, удримо га његовим рођеним оружјем! Стварајмо такве заједнице где немо мори према своме јањашу све слободније и слободније да се крећемо, где ћемо васпитавати

Дакле не може се судити људима, па се не може судити и о делима пошто се нема довољно склањање. Дакле то склањање не постоји. У скаком случају, то инијативу што се у законима не може навести, већ што је права истина стапила а закони променљиви. И закони су као и све друго. Јер да су ти закони добри на што нам посланици и сенатори да их мењају? А ако су рђави, на што нам власти да их употребљавају?

Самим рођењем свако биће добија право да живи и да буде срећно. То је право инијативе и амо слободно по простору, са земљом под ногами а небом над главом, са сунцем пред очима ваздухом у грудима — то је првобитно право, које иде пре свију других права, право које не застарева и природно — право које се одржи милионима бића.

Ти милиони лишених којима су богаташи одузели земљу — најшу мајку хранитељку свију — не могу да коракну ни десно ни лево, не могу да једу и спавају, једном речеју, не могу да пусте своје оргane у рад, да задовоље своје потребе и да живе без дозволе других људи.

(Наставиће се)

и нас и нашу децу и где ће мо се брзим вртимо бјајати буржоја и власнички најака, које смо још са мајчиним млемом посисали, или које су се и нехочите прилежели за нас. Јачајмо такве заједнице у којима ћемо с дланом и темељно ширити и рушити данашњи поредак. Једном речије имо тако како да смо ми тај будући људи, трудниче да сваки наш корак буде што револуционирајуће само на речи, већ и на делу. Ако овако будемо раздели, онда с поузданјем можемо речи, напаја жеђа неће бити народу неразумљиво и он ће увидети, шта му већа чини.

Саску идеју, коју му изложамо на овакав видан и општинг начин, он ће разумети и усвојити и кад ми то не би хтели, само ћај она очевидно иду у његову корист. Тада ће у могућу народу, почети да се врши постепени преобразај и он ће тада јако одабрати једну дајк и предрасуду, одбациће лако и природно, као што збаци са себе свој гњуц који приче сунце.

Сви ти главни и џентлики преобразаји извршиће се без потреса и крви, јер ће ти преобразаји друго и друго сазревати у глави народа, а затим ће пољако и непобедно све више узасити у његов живот. Као што је пољако замешено обичну лозу америчким лозом, коју не може да упрости филоксер (инсекат) тако ће исто глупост и предрасуде заменити свешчу и знањама. „Узалуд ћете ви давати сељаку парни аут, којим ће десет пута зачеше узорака много веће замљиште, он га неће умети употребити док му не покажете.“

Узалуд је проглашена Париска „Комуна“. Француски народ, не знајући његов значај, јер је то било далеко од његовог свести, допустio је да она пропадне. Природно, народ је није отласио, па је није знао ни сачувати.

Свака велика истина мора бити, а и јесте, увек прста и разумљива, па ипак је увек најтеже доћи до ње. А многе опет велике истине, до којих је се дошло после великих напора и које су и у науци признате, још и данас су далеко од тога да их видимо примљене од народа, а камо ли да играју важну и пресудну улогу у његовом животу. Да наведемо за пример научно и једини тачно објашњење о постanku људи, што ову истину вије народ приими и разумее

ЗА АНАРХИЈУ

Они који се не слажу са писање Анархије могу изнети своје супротно мишљење и на странама Анархије а ми ћемо на то да своје стране одговорити

Сви другови треба да званију да останак Анархије зовиси од воље и енергије свију нас. И треба да се заузму што боље за њено растурање и прикупљање материјалних средстава.

Прилог, који су доједају покупљени не штампамо услед примедљава неких другова да је то неумесно, јер не је тај начин полиција знати имена многих наших другова међутим то није потребно.

Другу Вишњићу. Јави једма твоју адресу.

Препоручујемо друговима брошуру: „Омладини“ и „Религијски куту“ цена је скако брошури 0.20 д. д.

Све што се тиче анархије треба слати на адресу: Миливоју Соколовићу, улица Цара Душана бр. 110. На старе адресе не треба више иштвашаји да се неби пошиљке губиле.

Zakon je načinjen samo zato da odobri zločine silnima. A zatim, niko nas nije pitao da li mi hoćemo taj zakon, u ime koga nas teraju da mu se pokoravamo.

To je naša buntovnička logika i mi se moramo boriti protiv ubica snagom, veštinom i našom buntovničkom smelošću. I mi ne možemo drukše učiniti da se naš život poštuje i da ga malo poboljšamo, nego borbom bez primirja, protivu ideja, ustanova i ljudi koji ubijaju.

Jedan carev ministar pao je pre neki dan pred nogama jednog revolucionara, pušкан hladnokrvno, kao kad čovek ubije besnog psa. Ali, tim bolje! To dokazuje da ljudi imaju smelosti; da postaju smeli i drski da vrše taj posao, i o tome se može razmisljati. Ja ne znam kojih je ubedjenja bio taj revolucionar, којој је stranci pripadao i је ли имао oduševljenja. Ja neću da znam. Njegov akt — akt da udari gospodara — zadovoljava me. Logično je udariti gospodara, jer je to uvek pravo samoodbrane; da, jer to potvrđuje očevidna snaga.

I mi treba da znamo što bolje da udaramo: jer što se više i bolje budemo znali braniti, tim ћemo više i bolje živeti.

Za anarhiju

Ср. 4.

АНАРХИЈА

лице ове здравствене мере, не само да налазе на равнодушност масе, него тако исто на непријатство и гнев читавог једног друштвеног реда. чији су корпоративни интереси окречени. Ђубретари су буне и протестују. Заиста предложена реформа спречиће их да испражњују канте и чепкају по буџету у коме они налазе остатаке од намирница и других ствари, од којих они живе. Ови „задлани радиони“ смеју се општој хигијени, они су у стапали и захвачи да гамкуju по одвратним кућерцима и да удишу смрљак и кухан ваздух. Одмах су обрачона синдикат, организовалају борбове, који су биле у томе што су се њиншки одбор спречија да изведе предложену реформу. А са социјалистичким посланици су понудилију својом помоћом овим огорчењима пролетерима.

Ево да наледе показује конзервативни и штетни карактер корпоративног стручног духа, против којег се ми из све снаге боримо, упркос гневу синдикалиста (да макар они били и анархисти).

Сигурно се сећате протesta радника који праве оружје у Сент-Етјену, који су организовани и анти-милитаристи, који су противставили противу злоупотреба једног дела обобла, грађени на тај начин да се производња убиствених и ратничких машина настави и појача. Зар типографски радиони нису тако исто послали изасланка да моле председника републике да не укида глупи обичај визит карата? Удружење типографских радионица тражи разда. Малака разда... Слабо се гиме ових радионика, што не штампавају визит-карте: шта они траже. то је „раз“, по синдикалној тарифи разуме се.

Тако исто и ћубретари у томе погледу раде то исто. Као и оружани радиони и ћубретари врше једну равну разнбу. Они заражују друштво: без иакаве користи а сама су приречени на одвратан живот. То се њих иштица не тиче, они знају и ходе подозију само своје „корпоративне интересе“...

И не само да овaj правији роб налази ни кад ни најмане снаге да се бори против свог белог живота и не само да жење да изјде из свог несносног стања, него шта више отворено устаје против оних који га јединим логичним преобразовајем могли ослободити његовог блата!

Дакле ко ће зам дати способност да склатате и осећате оно, што други склатати и осећати или што су већ други склатати и осећати? Како можете судити некој личности, ако не будете могли тачно сазнати узорак који су од предсудног значаја за његове поступке? И како можете сазнати његове разлоге и све његове узораке, као и њихов узајамни, однос, ако не можете уви у меније његовог мозга и да тако познате потпуно његово ја? За то би требало познавати његов темперамент често пута боље него ли свој сопствен, подврзан се истим утицајима, животу истој средини за исто време. То је једино следство да се сазна број и снага утицаја те средине, а такође и способности пријемчивости које су они утицаји нашли на тој личности.

Немогуће је дакле, судити својим ближњима јер не можемо познати тачно утицај којима су они познавају и снагу утицаја са предсудног значаја на њихова дела упоредо са њиховом моћи примања и њихово отпорне снаге. Али кад ова немогућност не би постојала ми би највише дошли до тога што би тачно знали игру утицаја којима би они били подложни, однос који је између њих, мању или већу отпорну слагу којом би могли да се одупре, о њиховој мањој или већој монополијемчивости за

Ово тако важно питање, које показује основно злово синдикализма, остало је скоро неизражено. Наше синдикалисте наставије и даље да говоре у име различке солидарности! Чудоваста солидарност, јер у њено име ми морамо и даље бити трошани, јер нека корпорација у тој „професији“ налази у томе извесне користи.

Могуће је да ће услед тих протеста француске судије напустити предложен плак, коме се они у ствари смеју. На тај начин, синдикализам је даљко од тога да помогне друштвени и лични прелоређај, него, на против, он спречава напредак, одржава скрал, који људски род води изрођавању и заглуђивању.

Корпоратизам (структурност) једна препреца. Он делује и укршта њихове интересе. Онај који продаје алкохол не може да симпатично пропагандира умереност. Фабриканци посмртних венача тражију да се групе церемоније око сарањавања не напуштају. Јувелир, гробар, надзорник на железницама, овај који прави перде, који прави етикете, вратар, који изгравира кловна, који прави луце и др. сви они имају корпоративне интересе. Они неће да се уздину више, њихов је идеал везан за радио који обављају истину врло често иерарх. Целог свог живота и у свакој прилици, они не бити јувелири, хлебари, слуге, зидари, келнери или ћубретари, али они никад неће бити људи и остаће увек непријатељи ове логике, која не признаје корпорације, отаџбине и редове.

Ово што важи за друштвени и верски правила то тако исто важи и за нова начела која само-хоче да одржи, у нешто мало блажој форми, нека дане тирадије. Ако се ослободимо штетног туторства вере и државе, то не значи да треба да се погнемо пред опасном бесмисленом *класе* или *дро-гес*... Личност пре света, веле анархији.

Треба даље да устанемо више него икад досада против тог глупог професионалног духа и против удржавају која стављају себи у задатак да шире своја правила и да бране своје интересе. Види се да је синдикализам у својој суштини вонкји друштвених конзерватизама (назатка), он је основан на бесмислености и хаосу производње у добу најамништва. Он није и не може да буде истински

подношење тих утицаја; али не би могли зато разумeti њихову озговарност у извршењу дела, из тога лепог и величественог разлога што одговорност не би ни постојала.

За би добро склатили непостојање одговорности, довољно је посматрати игру интелектуалних човекових мочи. Да би постојала одговорност, требало би да ћеља опредељује утиске, исто као што би одређивала идеја и само то дело. Али сасвим супротно утиси су од предсудног значаја по волји; они је стварају у нама и они њоме управљају. Јер волја није ништа друго него жеља коју имамо да извршије неке ствари одређене, да задовољи неку нашу потребу, т. ј. да нам прибави осећаје задовољства и да удаљи од нас осећаје туге и слепљеноста, треба да се ови осећаји било добију било да су добијени, да би се родила у нама волја. А волја, стварени осећајима, не може никакм да се промени осим неким новим осећајима, т. ј. она не може узети други правац, следовати другом ширу, ако у нама не створи нови осећаји нов ред идеја и промене у нама дотадашњи ред идеја. То се знало увек и ви сами то признајете вуке, јер, уопште, говорите пред вама за и дро-гес, зар не доказује да нови осећаји који вам дођу чулом слуха не могу створити у вама волју да радите на један или други

Oni koji se ne slažu sa pisanjem Anarhije mogu izneti svoje suprotno mišljenje i na stranama Anarhije a mi ćemo na to od svoje strane odgovoriti.

Svi drugovi treba da znaju da opstanak Anarhije zavisi od volje i energije sviju nas. I treba da se zauzmu što bolje za njeno rasturanje i prikupljanje materijalnih sredstava.

Priloge који су досад prikupljeni ne štampano usled primedaba nekih drugova da je to neumesno, jer će na taj način policija znati imena mnogih naših drugova. Međutim to nije potrebno.

Drugu Višnjiću. Javi odmah tvoju adresu.

Preporučujemo drugovima brošure: „Omladini“ (Kropotkin) i „Religisku kugu“ (Johann Most). Cena je svakoj brošuri 0.20 p.d.

Sve što se tiče anarhije treba slati na adresu: Milivoju Sokoloviću, ulica Cara Dušana br. 110. Na stare adrese ne treba više ništa šiljati da se ne bi pošiljke gubile.

ne možemo da smo dogovorni za veću ili manju sposobnost primanja, koja je u nama i koja je u odnosu sa jednim ili drugim redom osećaja, niti za postojanje ili nepostojanje uticaja koji potiču iz sredine u kojoj živimo i osećaje koji nam iz te sredine dolaze, još o njihovom odnosu, a po najmanje za veću ili manju sposobnost prijemčivosti ili otporne snage, mi ne možemo da budemo odgovorni ni za rezultat tih odnosa, pošto je on nezavisan od naše volje, a pri svem tom od *presudnog uticaja*. Dakle, svako suđenje je nemoguće i svaka nagrada, kao i svaka kazna nepravedna, pa ma bila i najmanja, ma koliko da je veliko dobro delo ili rđavo.

Dakle ne može se suditi ljudima, pa se ne može suditi i o delima pošto se nema dovoljno shvatanje. Dakle, to shvatanje ne postoji. U svakom slučaju, to nije zato što se u zakonima ne može naći, već zato što je prava istina stalna, a zakoni promenljivi. I zakoni su kao i sve drugo. Jer da su ti zakoni dobri, na što nam poslanici i senatori da ih menjaju? A ako su rđavi, na što nam vlasti da ih upotrebljavaju?

Samim rođenjem svako biće dobija pravo da živi i da bude sretno. To je pravo ići tamo i amo slobodno po prostoru, sa zemljom pod nogama, a nebom nad glavom, sa suncem pred očima, vazduhom u grudima – to je prvobitno pravo, koje ide pre sviju drugih prava, pravo koje ne zastareva i prirodno – pravo koje se odriče milionima bića.

Ti milioni lišenih kojima su bogataši oduzeli zemlju – našu majku hraniteljku sviju – ne mogu da koraknu ni desno ni levo, ne mogu da jedu i spavaju, jednom rečju, ne mogu da puste svoje organe u rad, da zadovolje svoje potrebe i da žive bez dozvole drugih ljudi.

(Nastaviće se)

Stručna ili korporativistička besmislenost

Ustupajući pred primedbama nekih higijeničara i naučnika, francuske javne vlasti počeše nedavno da proučavaju na koji bi se način moglo poboljšati nošenje đubreta. Reč je dakle o iznošenju kućevnog đubreta, koje se danas vrši pod vrlo nezdravim pogodbama.

Svaki prolaznik mogao je videti kako se na uličnoj kraljici ispražnjuju kante sa đubretom i kako tu dolaze ljudi i životinje i brljaju po tom đubretu, da bi našli što za hranu ili drugo što. Ogroman smrad razvija se na sve strane, tako da se prolaznici guše u njemu, a kuće su od njega kao ubrljane. Zato se došlo na misao da se današnje kante za đubre zamene naročitim potpuno zatvorenim kutijama, koje bi čak olakšale prenošenje đubreta. Istina, ovo nije neka velika reforma, ali ipak treba pokloniti pažnje svemu onome što će doprineti uzdizanju svesti većom higijenom, stvarnjim znanjem i razumnijim običajima. Što je za žaljenje, to je što ljudi nemaju dovoljno svesti da ostvare ili sami da nametnu neke reforme, kojima se upravljači bave samo da bi zavarali narod. Ali, u stvari se drukčije zbiva. Narod ne voli da se napada na njegovu prljavštinu, on se buni protiv onih koji nastojavaju da se on očisti moralno i fizički.

Ja nalazim da je interesantno da skrenem pažnju na ovu malu reformu zato što njeno ostvarenje nailazi na teškoće baš od strane onih koji mnogo govore o napretku i preobražaju. Pristalice ove zdravstvene mere ne samo da nailaze na ravnodušnost mase, nego tako isto na neprijateljstvo i gnjev čitavog jednog društvenog reda, čiji su korporativni interesi okrnjeni. Đubretari se bune i protestuju. Zaista, predložena reforma spreciće ih da ispražnjuju kante i čeprkaju po đubretu, u kome oni nalaze ostatke od namirnica i drugih stvari, od kojih oni žive. Ovi „valjani“ radnici smeju se opštoj higijeni; oni su u ostalom navikli da gumižu po odvratnim kućercima i da udišu smrdljiv i kužan vazduh. Odmah su obrazovali sindikat, organizovali zborove, koji su bili u tome cilju da se opštinski odbor spremi da izvede predloženu reformu. A i socijalistički poslanici su ponudili svoju pomoć ovim ogorčenim proleterima.

Evo na delu se pokazuje konzervativni i štetni karakter korporativnog stručnog duha, protiv koga se mi iz sve snage borimo, uprkos gnjevu sindikalista (pa makar oni bili i anarhisti).

Sigurno se sećate protesta radnika koji prave oružje u Sent-Etjenu, koji su organizovali i antimilitaristi, koji su protestovali protiv zloupotreba jednog dela osoblja, tražeći na taj način da se proizvodnja ubistvenih i ratničkih mašina nastavi i pojača. Zar tipografski radnici nisu isto tako poslali izaslanike da mole predsednika republike da ne ukida glupi običaj vizit karata? Udruženje tipografskih radnika traži rada. Ma kakav rad... Slabo se tiče ovih radnika što će štampati vizit-karte, poštanske uputnice ili liturdijske knjige: šta oni traže, to je „rad“, po sindikalnoj tarifi, razume se. Tako isto đubretari u tome pogledu rade to isto. Kao i oružni radnici, i đubretari vrše jednu rđavu radnju. Oni zaražaju društvo, bez ikakve koristi, a sami su prinuđeni na odvratan život. To se njih ništa ne tiče, oni znaju i hoće da poznaju samo svoje „korporativne interese“...

I ne samo da ovaj prljavi rob ne nalazi nikad ni najmanje snage da se bori protiv svog bednog života i ne samo da neće da izade iz svog nesnosnog stanja, nego šta više otvoreno ustaje protiv onih koji bi ga jednim logičnim preobražajem mogli osloboediti njegovog blata!

Ovo tako važno pitanje, koje pokazuje osnovno zlo svega sindikalizma, ostalo je skoro nezapaženo. Naše sindikaliste nastaviće i dalje da govore u ime radničke solidarnosti! Čudnovata solidarnost, jer u njeno ime mi moramo i dalje biti trovani, jer neka korporacija u toj „profesiji“ nalazi u tome izvesne koristi.

Moguće je da će usled tih protesta francuske sudsije napustiti predloženi plan, kome se oni u stvari smeju. Na taj način, sindikalizam je daleko od toga da pomogne društveni i lični preporod, nego, na protiv, on sprečava napredak, održava smrad, koji ljudski rod vodi izrođavanju i zaglupljivanju.

Korporativizam (stručnost) je jedna prepreka. On deli ljude i ukršta njihove interese. Onaj koji prodaje alkohol ne može da simpatiše propagandu umerenosti. Fabrikant posmrtnih venaca traži da se glupe ceremonije oko sahranjivanja ne napuštaju. Juvelir, grobar, nadzornik na železnici, onaj koji pravi perle, koji pravi etikete, vratar, (onaj) koji izigrava klovna, koji pravi luše i dr., svi oni imaju korporativne interese. Oni neće da se uzdignu više, njihov ideal je vezan za radnju koju obavljaju, istina vrlo često nerado. Celog svog života i u svakoj prilici, oni će biti juveliri, hlebari, sluge, zidari, kelneri ili đubretari, ali oni nikada neće biti ljudi i ostaće

neku našu potrebu, t.j. da nam pribavi osećaje zadovoljstva i da udalji od nas osećaje tuge i sledstveno; treba da se ovi osećaji bilo dobiju, bilo da su dobiveni, da bi se rodila u nama volja. A volja, stvorena osećajima, ne može ničim da se promeni osim nekim novim osećajima, t.j. ona ne može uzeti drugi pravac, sledovati drugom cilju, ako se u nama ne stvore novi osećaji, nov red ideja i promene u nama dotadanji red ideja. To se znalo uvek i vi sami to priznajete čutke, jer, u opšte, govoriti pred vama za i protiv, zar ne dokazuje da novi osećaji koji vam dođu čulom sluha ne mogu stvoriti u vama volju da radite na jedan ili drugi način, ili da menjate vaše dotadanje mišljenje?

Ali, kao što sam rekao u početku, ako se čovek navikao, usled dugog niza alogičnih osećaja, da smatra neku stvar ili ideju kao istinitu ili dobru, svaka suprotna ideja odbijaće nas i mi ćemo pokazati veliku otpornu snagu na spram njenog primanja.

Iz ovog razloga zreliji ljudi teže shvataju nove ideje, pošto su u toku svog života imali vrlo mnogo osećaja koji su pritali iz sredine u kojoj su živeli, što ih je dovelo do toga da moraju za dobre (smatrali) one ideje koje su saglasne sa opštim shvatanjem te sredine o *pravom* i *nepravom*. Iz istog razloga se i pojам pravde i nepravde neprestano menja u toku vekova, kao što se još i naših dana on razlikuje u raznim klimatima, raznim narodima i kod raznih ljudi. I kako su sva ova prazna shvatanja samo relativno dobra i tačna, treba da iza toga zaključimo da se veliki deo, ako ne celokupno čovečanstvo, vara u toj stvari. To nam i objašnjava zašto jedan dokaz koji ubeduje jednog, ostavlja drugog ravnodušnim.

Ali bilo jednim, bilo drugim načinom, onaj na koga je dokaz uticao ne bi mogao to da učini, da njegova volja nije bila upućena u tom smislu, a onaj koga je dokaz ostavio ravnodušnog, nije mogao to da učini, jer je njegova volja ostala ista i s toga jedan nije mogao a da ne radi na jedan način, a drugi na suprotan, u koliko barem novi osećaji nisu izmenili njihovu volju.

Mada sve to izgleda čudnovato, mi ne činimo nijedno delo, ni dobro ni rđavo, pa ma bilo i najmanje, a da nismo prinuđeni da ih učinimo, pošto je svako delo rezultat odnosa koji postoji između jednog ili više osećaja, a potiče iz okoline u kojoj živimo i manje ili veće sposobnosti primanja koja se nalaze u nama. Dakle, pošto ne možemo da smo odgovorni za veću ili manju sposobnost primanja koja se nalaze u nama; dakle, pošto

ove stvari mi imamo svakog dana primera i ja mislim da su svi o tome ubedeni. Pristaviv i uzev tako, da je svaka radnja rezultat jedne ili više ideja, postaje očevidno da je da bi rasuđivali o jednom čoveku da bi se saznala odgovornost individue za izvršenje nekog dela, potrebno sazнати svaki utisak koji ju je opredelio za izvršenje dela, zatim proceniti njihov pokretač i znati kakvu sposobnost prijemčivosti i kakvu otpornu snagu možemo naći u toj individui. Treba znati isto tako za koje je vreme on bio podložan uticaju. Pravo svake ideje za sebe, zatim više njih i najzad sviju njih.

Dakle ko će vam dati sposobnost da shvatite i osećate ono, što drugi shvataju i osećaju ili što su već drugi shvatili i osetili? Kako možete suditi nekoj ličnosti, ako ne budete mogli tačno sazнати uzroke koji su od presudnog značaja za njegove postupke? I kako možete sazнати njegove razloge i sve njegove uzroke, kao i njihov uzajamni odnos, ako ne možete ući u ćelije njegova mozga i da tako poznate potpuno njegovo ja? Za to bi trebalo poznavati njegov temperament, često puta bolje nego li svoj sopstven, šta više: imati silan temperament, podvrći se istim uticajima živeti u istoj sredini, za isto vreme. To je jedino sredstvo da se sazna broj i snaga uticaja te sredine, a takođe i sposobnosti prijemčivosti koje su ovi uticaji našli na toj ličnosti.

Nemoguće je dakle, suditi svojim bližnjima, jer ne možemo poznati tačno uticaje kojima se oni povinjavaju i snagu utisaka od presudnog značaja na njegova dela, uporedo sa njihovom moći primanja i njihove otporne snage. Ali kad ova nemogućnost ne bi postojala, mi bi najviše došli do toga što bi tačno znali igru uticaja kojima bi oni bili podložni, odnos koji je između njih, manji ili veću otpornu snagu kojom bi mogli da se odupru, o njihovoj manjoj ili većoj moći prijemčivosti za podnošenje tih uticaja; ali ne bi mogli zato razumeti njihovu odgovornost u izvršenju dela, iz tog lepog i veličanstvenog razloga što odgovornost ne bi ni postojala.

Da bi dobro shvatili nepostojanje odgovornosti, dovoljno je posmatrati igru intelektualnih čovekovih moći. Da bi postojala odgovornost, trebalo bi da volja opredeljuje utiske, isto kao što bi određivala ideje i samo to delo. Ali, sasvim suprotno, utisci su od presudnog značaja po volju; oni je ostvaruju u nama i oni njome upravljaju. Jer volja nije ništa drugo nego želja koju imamo za izvršenje neke stvari određene da zadovolji

zauvek neprijatelji one logike koja ne priznaje korporacije, otadžbine i redove.

Ono što važi za društvena i verska pravila to isto tako važi i za nova načela koja samo hoće da održe, u nešto malo blažoj formi, nekadašnje tiranije. Ako se oslobođimo štetnog tutorstva vere i države, to ne znači da treba da se pognemo pred opasnom besmislicom *klase* ili *profesije*... Ličnost pre svega, vele anarchisti. Treba dakle da ustanemo više nego ikad do sada protiv tog glupog profesionalnog duha i protiv udruženja koja stavljuju sebi u zadatak da šire svoja pravila i da brane svoje interese. Vidi se da je sindikalizam u svojoj suštini pokret društvenog konzervativizma (nazatka); on je osnovan na besmislenosti i haosu proizvodnje u dobu najamništva. On nije i ne može da bude istinski revolucionarni pokret, pošto se pravi napor oslobođenja i razumnosti sastoji u odbacivanju obmanjivačkih i carinskih granica koje sprečavaju ljude da se sporazumeju, sjedine, zatim, da zavedu skladnije odnose i da zamene svesnim i svojevoljnim bratstvom glupu i ubistvenu utakmicu koju porađa(ju) privatna svojina, kapitalizam i vlast.

Neka se ljudi nauče da vrše korisne poslove, neka se odluče da delaju logično i slobodno na svoju sreću; neka svesno urede svoju proizvodnju, van gospodarskih zahteva, i neka rade za sebe same, u svoju korist, za održanje svoga života, a ne da zadovoljavaju predrasude i poroke, i da ne održavaju blato i policiju, bedu i eksploraciju. Ali, ako neće da razumeju ovo, oni će nastaviti da špijunišu jedan drugog, da se truju uzajamno, da prave alkohol koji zaglupljuje i top koji ubija i glupi luksuz; oni će patiti, umirati od gladi, i dalje bez ikakve druge utehe osim vere – potpuno tašte – u srećnije društvo, koje oni neće videti nikada, pošto ništa ne rade da poprave sami sebe i sredinu u kojoj žive.

револуционарим почетку, пошто се прави напор оско-
бенка и разумности састоји у одбацивању обма-
њивачких и царинских граница, које спречавају
људе да се споразумеју, сједише, затим, да заведу
складије односно је да замене свесним и својевољ-
ним обраћањем групу и убиствену утакмицу коју
порака приватна својина, капитализам и власт.

Нека људи науче да врше корисне послове,
нека се одлучују да делују логично и слободно на
своју срећу; нека свесно уреде своју производњу,
ваше гospодарских захтева, и нека раде за себе саме
са својом корист, за одржавање свога живота а не да
задовољавају предрасуде и пороке, и да не одр-
жавају блата и беду и експлатацију. Али,
ако неће да разумеју ово, они наставити су шпи-
јујушу један другог, да се трују узајамно, да праве
лажник који заглуђује и тој који убија и глупи
лажу; они не патити и даље, умирати од глади и
длаке, без исахке друге утехе осим вере — потпуно
занете — у срчјеније друштво, које они неће видети
никада, пошто никада не ради на томе да поправе
само себе и средину у којој живе...

РЕВОЛУЦИЈА

И данас је мишљење многих, скоро свих резо-
лукционара, а и сва њихова делатност управљена је
на то, да добије једног дана револуција, та последња,
kravava, strašna и лепa револуција. Та револуција
у којој ће народ раскрстити са својим тиранима,
када ће једног лепог дана раскинути своје ланце и
трећи: „Не, недам да ме више ико експлатише
и сише за своју корист, хоћу од данас да будем
слободан.“ И тада, тога дана неће се народ зати-
да га ико вуче за нос. Тада ће сам узети се у
своје руке и свесно живети, стварајући сам и ужи-
вајући сам свој труд.

Многи револуционари, борећи се и радећи за
тај велики дан, сумњам да се бар неки пут не за-
мисле и не почну живо да цртају у својим мислама
будуће благаство, а у својој души да не захеле
да бар могу да буду тамо тог дивног дана, дана
последње револуције, па макар се њихова крв по-
током лица, они њу не би жалили, јер знају да ће

начин, или да мењајте ваше дотадашње мишљење?
Али, каошто сам рекао почетком, ако се човек нави-
као услед дугог низа аналогичних осећаја да сматра
неку ствар или идеју као истину и добру, свака
супротна идеја одбијају нас и ми ћemo показати
велику отпорну снагу на спрам њеног призама.

Из овог разлога зреји људи теже сватају
нове идеје, пошто су у току свога живота имали
врло много осећаја који су притиснути из средине
у којој су живели, што их је довела до тога, да
морају за добре оне идеје које су согласне са оп-
штим схватањем те средине о дравом и чејравом.
Из истог разлога се и појам правде и неправде не-
пространо најави у току бековака, као што се још и
наши дана он разликује у различним климатима, раз-
ним народима и код различних људи. И како су сва
ова празна схватања само relativno добра и тачна,
треба да из тога закључимо да се велики део, ако
не целокупно човечanstvo вара у тој ствари. То нам
и објашњава зашто један доказ који убеђује једног
оставља другог равнодушним.

Али било јединим, било другим начином, онај
на кога је доказ утигао не би могао то да учини
да његова воља није била упућена у том смислу,
а онај кога је доказ оставио равнодушног, није могао
то да учини, јер је његова воља остала иста и с

сутра њиховој брини бити добро, да не бити сло-
бодни, а за је да слобoda никада из њихове крви,
из краja палих бораца.

Али, докле год ми анархисти будемо тако схва-
тати револуцију, као да кад ће народу од једног
прекинети и кад ће, тако побуњен, одбацити веру
и закон, срушити државу, унишити својину, екс-
плозијати, а тиме наносити штету себи и другима.
Јер скратајући тако револуцију, ми обратамо мање
пажње на своје поступке, ми себи допуштамо да
више говоримо а мање да деламо.

Има чак и таквих, који се уснују да говоре
и доказују да је то њихово ватрене убеђење којег
се они неће одржати целог живота, а кад их упита-
те, па зашто тако и не ради, они ће вам рећи: е
да данас се то не може применити, то ће мићи да
остваре они боли и савршенији људи, они тамо
у далекој будућности.

Наравно, да и пропаганда оваквих људи мора
бити јалова, јер све што је теже, они ће оставити
да то ураде неки уображени људи у будућем друштву.
Морам признати, да ми све то личи на они
који се воденички камен окреће и луна се на
далеко чује, а кад дођете у милијуми ни штенице
ни браши.

Ми немо често у својој пропаганди говоримо
радничима о револуцији, о томе какво ће изгле-
дати будуће друштво; али ако који од њих и по-
верује у то што им говоримо, он ће замисљено
одамнут главом и рећи: „То је врло, врло далеко“.

А у најбољем случају, ако буде убеђен у тај
дај револуција и ако верује у будуће друштво,
организована једва ће успевати да даду слабог одпора на
нападе послодавца, а сами неће ни помишљати да нападају. Неће помишљати да нападају и ако је
све уперено противу њих, неће помишљати да се
ослободе експлатације, јер им прекомерни раз не
даје времена да мисле да воспитају себе и свою
децу, а многи ће од њих сматрати да је једини излаз
да не буде експлатисани. ако сами експлатишу
друге, ако се обогате.

А пошто је то немогуће једнома раднику, то
он сматра да му једино остаје, да буде задовољан

тога један није могао да не ради на један начин,
а други на супротан, у колико барем нови осећаји
нико изменили њихову вољу.

Ма да све то изгледа чудногато, ми не чинимо
ниједно дело, ни добро ни рђаво, па ма било и
намјење, а да нико принуђен да их учини, ми
пошто је свако дело резултат односа који постоји
између једног или више осећаја, а потиче из околне
у којој живимо и мање или веће способности
примања која се налази у нама. Дакле, пошто не
можемо да смо одговорни за већу или мању спо-
собност примања која се налази у нама. Дакле,
пошто не можемо да смо одговорни за већу или
мању способност примања која је у нама и која је
у односу са једним или другим редом осећаја, нити
за постојање или непостојање утицаја који потичу
из средине у којој живимо и осећаје који нам из те
средине долазе, још о њиховом односу, а по нај-
мање за већу или мању способност пријемнивости
или отпорне снаге, ми не можемо да будемо одго-
вornici за резултатих однос, пошто је он не-
 зависан од наше воље, а при свем том од агресивног
утицаја. Дакле, свако суђење је немогуће и свака
награда као и свака казна неправедна, па ма била
и најмања, ма како да је велико добро дело или
рђаво.

Izjava jednog anarhiste pred versaljskim sudom

Ovu izjavu trebalo je da čita 1892. g. pred Versaljskim sudom Etijevan (George Claude Etievant), koji je bio uhapšen sa Faguom (Faugoux), Šalbreom (Chalbret) i Drueom (Drouhet), zbog krađe dinamita, učinjene u Su-asi-su-Etualu (Soisy-sous-Etiolles). Etijevan je osuđen na 5 godina tamnice. — nap. Anarhija¹

Nijedna nam идеја nije urođena, sve nam one dolaze pomoću čula, iz sredine u kojoj živimo. To je istina, jer ako nemamo kog čula mi ne možemo ni imati идеје које odgovaraju tome čulu. Na primer nikada slep čovek od rođenja ne može da ima идеју o različitosti bola, пошто mu nedostaje potrebna sposobnost da shvati značenje predmeta. U ostalom, prema sposobnostima koje donosimo rođenjem, imamo veću ili manju moć primanja која proističe iz manje ili veće sposobnosti prijemčivosti коју imamo za neki predmet. Zato npr. jedni uče lako matematiku, а drugi imaju veću sposobnost za jezike. Ova sposobnost primanja која je u nama može se razvijati u različnoj srazmeri do u beskonačnost, usled mnogostrukosti zadobijenih sličnih utisaka.

Ali isto tako kao što se služimo isključivo rukama, one će ojačati na štetu drugih organa ili delova našeg tela i postati u toliko sposobnije za vršenje svoje uloge u koliko će drugi delovi i organi biti manje sposobniji; isto tako što se više naša sposobnost primanja vežba usled mnogostrukosti sličnih utisaka razvijenih u jednom redu идеја, u toliko ćemo relativno ukupnim našim sposobnostima, добити velike otporne snage за primanje идејa neke druge vrste. Tako, ако smo uvereni da je neka stvorena идеја istinita i dobra, svaka suprotна идеја odbije nas i mi ćemo pokazati veoma veliku otpornu snagu за primanje te идеје, ма да она izgleda drugome tako pravedna i istinita, da on ne može ni misliti drugoјаčије. Za sve

¹ Godine 1898, Etijevan je ranio dvojicu žandara, pri pokušaju hapšenja i bio osuđen na smrt; kazna mu je zatim preinačena na doživotnu robiju. Umro je nekoliko godina kasnije u kažnjeničkoj koloniji u Francuskoj Gvajani. — Nap. ured.

naučno i jedino tačno objašnjenje o postanku ljudi; što ovu istinu nije narod primio i razumeo nije njegova krivica, jer je ta istina ostala mrtvo slovo na hartiji i u glavama naučnika. A u praksi, u životu, mi vidimo ne samo da se ne govori ta istina već mu se zvanično suprotno toj istini čuška laž u glavu. Pa tako isto i istina da narod ima prava na potpuno prirođan i slobodan život, ako hoćemo da bude primljena od naroda, ne sme ostati i dalje samo u glavama i rečima propagandista, već je oni moraju uvoditi u život. Jedino ovakvim radom svest će prodreti u široke slojeve naroda, a što narod bude svesniji svoje snage i svojih prava, u toliko će sve više njegov neprijatelj, koji danas izgleda ogroman i strašan, slabiti i opadati; a to će onda biti sasvim prirodno i neizbežno, kao što posle noći mora doći dan.

Danas, pak, kad je nesvest, mrak i neznanje na sve strane i sve dok tako bude, biće i krvavih revolucija, proganjanja i tamnovanja. A u koliko su revolucije krvavije, znajmo da je narod nesvesniji, jer revolucija nije posledica visoke narodne svesti, ona je epre revolt, t.j., prekipelost narodnog strpljenja protiv velike reakcije. Dokle god traju krvave revolucije iz kojih narod uvek izade pobeden i osakaćen, dotle smo, možemo pouzdano reći, i suviše daleko od svesti naroda i njegovog blagostanja. Zato ne čekajmo dan revolucije; mi smo ti koji živimo u dobu neprestane revolucije. Svaka kap krvi, svaki leš jednog borca, to je žrtva revolucije. Što budemo uradili danas, to ćemo imati sutra, zato primenjujmo danas što sanjamo o budućem društvu, ako hoćemo da reči Revolucija, Anarhizam i Komunizam ne budu klepet praznog mlina.

Danica M.

Revolucija

I danas je mišljenje mnogih, skoro svih revolucionara, a i sva njihova delatnost upravljenja je na to, da dođe jednog dana revolucija, ta poslednja, krvava, strašna i lepa revolucija. Ta revolucija, u kojoj će narod raskrstiti sa svojim tiranima, kada će jednog lepog dana raskinuti svoje lance i reći: „Ne, nedam da me više iko eksplatiše i siše za svoju korist, hoću da od danas budem sloboden.“ I tada, tog dana, neće se narod dati da ga iko vuče za nos. Tada će uzeti sam sve u svoje ruke i svesno živeti, stvarajući sam i uživajući sam svoj trud.

Mnogi revolucionari, boreći se i radeći za taj veliki dan, sumnjaju da se bar neki put ne zamisle i počnu živo da crtaju u svojim mislima buduće blagostanje, a u svojoj duši da ne zaželete da bar mogu da budu tamo tog divnog dana, dana poslednje revolucije, pa makar se njihova krv potokom lila. Oni nju ne bi žalili, jer znaju će sutra njihovoj braći biti dobro, da će biti slobodna, a da je ta sloboda nikla iz njihove krvi, iz krvi palih boraca.

Ali, dokle god mi anarhisti budemo tako shvatali revoluciju, kao dan kad će narodu od jednom prekipeti i kad će, tako pobunjen, odbaciti veru i zakon, srušiti državu, uništiti svojinu, eksploraciju i današnji poredak, sve dotle mi ćemo grešiti, a time nanositi štetu sebi i drugima. Jer shvatajući tako revoluciju, mi obraćamo manje pažnje na svoje postupke, mi sebi dopuštamo da više govorimo, a manje delamo.

Ima čak i takovih koji se usuđuju da govore i dokazuju da je to njihovo vatreno ubedjenje, kojeg se oni neće odreći celog života, a kad ih upitate, pa zašto tako i ne rade, oni će vam reći: e pa danas se to ne može primeniti, to će moći da ostvare oni bolji i savršeniji ljudi, oni tamo u dalekoj budućnosti.

Naravno da i propaganda ovakvih ljudi mora biti jalova, jer sve što je teže oni će ostaviti da to urade neki uobraženi (zamišljeni) ljudi u budućem društvu. Moram priznati da mi sve to liči na ono kao kad se vodenički kamen okreće i lupa se na daleko čuje, a kad dođete u mlin, nema ni pšenice, ni brašna.

Mi ćemo često u svojoj propagandi govoriti radnicima o revoluciji, o tome kako će izgledati buduće društvo; ali ako koji od njih i poveruje

u to što im govorimo, on će zamišljeno odmahnuti glavom i reći: „To je vrlo, vrlo daleko.“

A u najboljem slučaju, ako bude ubeđen u taj dan revolucije i ako veruje u buduće društvo, organizovaće se u sindikat i tamo sa svojim drugovima jedva će uspevati da daju slabog otpora na napade poslodavaca, a sami neće ni pomišljati da napadaju. Neće pomišljati da napadaju i ako je sve upereno protiv njih, neće pomišljati da se oslobođe eksplatacije, jer im prekomerni rad ne daje vremena da misle, da vaspitavaju sebe i svoju decu, a mnogi će od njih smatrati da je jedini izlaz da ne budu eksplatisani ako sami eksplatišu druge, ako se obogate.

A pošto je to nemoguće jednoma radniku, to on smatra da mu jedino ostaje da bude zadovoljan ako može da robuje, ako ima rada, a da je vrlo zadovoljan ako uspe da odbije napad poslodavca, a da ne pogorša svoje uslove za život. A kad se desi da posle hiljadu gubitaka izvojuju koji tričavi groš više (koji im se opet u drugom obliku oduzima) ili kaku drugu sitnicu, onda oni likuju i obično kažu, „Mi smo pobedili“, i ako će posle te pobeđe nastati niz gubitaka, a leđa i dalje pucati.

Eto tako mnogi radnici i revolucionari životare i sanjaju o danu revolucije i budućem društvu. Ali, na žalost, tim sanjalicama, koji taj dan tako željno očekuju, taj dan nikada neće doći. Ali vi ćete reći: „To je užasno, odricati revoluciju! Šta to znači? To bi značilo onda ostaviti da ide sve kako ide, to bi značilo ostaviti buržoaziju na miru da kinji i održava u mraku ovaj bedni i eksplatisani narod. Ostaviti, napustiti sve, jer taj lepi dan neće nikad doći, i sav naš dosadanji rad, prema tome, bio je sasvim besmislen.“

Da, to tako izgleda na prvi pogled. Ali ako uđemo dublje u stvar, videćemo da se na ovaj način, verom u buduću revoluciju, od anarhije stvara religija, jer našta liči propaganda koja ocrtava buduće društvo, ako ne na popovsko blebetanje o nebeskom carstvu, raju. Istina, ovi poslednji obećavaju nešto što izgleda bliže i postižnije, jer oni obećavaju nebeski raj, svojim vernima posle smrti. A mi, mi obećavamo radnicima ono što neće dočekati ni za života, ni posle smrti, što neće dočekati ni njihova deca, ni prauunci, već ko zna ko i kad!

Mesto svega toga, trudimo se da mi danas budemo ti ljudi koje zamišljamo; ne priznajmo danas nikakvu vlast i borimo se prema svojoj snazi; odričimo danas poslušnost u vojsci i na svakom drugom mestu,

ne dajmo se danas eksplatisati, ne poštujmo danas zakone i svojinu, budimo mi napadači, a ne napadnuti. Rušimo danas veru, ne venčavajući se, ne krštavajući svoju decu. Udružujmo se u takve zajednice koje će biti tako jake da nas današnje kapitalističko društvo ne može naterati da mu služimo kao robovi, udriamo ga njegovim rođenim oružjem. Stvarajmo takve zajednice gde ćemo moći prema svoje jačanju sve slobodnije i slobodnije da se krećemo, gde ćemo vaspitavati nas i našu decu i gde ćemo se brižljivo oslobođati buržoaskih i vlasničkih navika, koje smo još s majčinim mlekom posisali ili koje su se i nehotice prilepile za nas. Jačajmo takve zajednice, u kojima ćemo s planom i temeljno podrivati i rušiti današnji poredak. Jednom reći, radimo tako kao da smo mi ti budući ljudi, trudimo se da svaki naš korak bude što revolucionarniji, ne samo na reči već i na delu. Ako ovako budemo radili, onda s pouzdanjem možemo reći, naša ideja neće biti narodu nerazumljiva i on će uvideti šta mu valja činiti.

Svaku ideju koju mu izložimo na ovakav vidan i opipljiv način, on će razumeti i usvojiti i kad mi to ne bi hteli, samo kad ona očevidno ide u njegovu korist. Tada će u mozgu naroda početi da se vrši postepeni preobražaj i on će tada lako odbaciti jednu po jednu laž i predrasudu, odbiće lako i prirodno, kao što zbaci sa sebe svoj gunj, kad pripeče sunce.

Svi ti glavni i veliki preobražaji izvršiće se bez potresa i krvi, jer će ti preobražaji dugo i dugo sazrevati u glavi naroda, a zatim će polako, ali stalno i nepobedno sve više ulaziti u njegov život. Kao što je polako zamenio običnu lozu amerikanskom lozom, koju ne može da upropasti filoksera (insekat), tako će isto glupost i predrasude (biti) zamenute svešću i znanjem. Uzalud ćete vi danas davati seljaku parni plug, kojim će deset puta lakše uzorati mnogo veće zemljište, on ga neće umeti upotrebiti dok mu ne pokažete.

Uzalud je proglašena Pariska „Komuna“. Francuski narod, ne znajući njen značaj, jer je to bilo daleko od njegove svesti, dopustio je da ona propadne. Prirodno, narod je nije oglasio, pa je nije znao ni sačuvati.

Svaka velika istina mora biti, a i jeste, uvek prosta i razumljiva, pa ipak je uvek najteže doći do nje. A mnoge opet velike istine, do kojih je se došlo posle velikih napora i koje su i u nauci priznate, još i danas su daleko od toga da ih vidimo primljene od naroda, a kamoli da igraju važnu i presudnu ulogu u njegovom životu. Da navedemo za primer